

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YÛNUS EMRE'DEN MEHMED ÂKİF'E ŞİİR
ÖZEL SAYISI
YIL 7, ARALIK 2021

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar ŞİMŞEK

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
Tokat/TÜRKİYE
yasar.simsek@gop.edu.tr
ORCID

**SÜLEYMAN ÇOBANOĞLU
ŞİİRİNDE YÛNUS EMRE
ETKİSİ**

**THE EFFECT OF YUNUS EMRE
IN SULEYMAN COBANOGLU'S
POETRY**

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 30.11.2021
Kabul Tarihi: 30.12.2021
Yayımlanma Tarihi: 31.12.2021

Article Information: Research Article
Received Date: 30.11.2021
Accepted Date: 30.12.2021
Date Published: 31.12.2021

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Şimşek, Yaşar, "Süleyman Çobanoğlu Şiirinde Yunus Emre Etkisi" *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yunus Emre'den Mehmed Âkif'e Şiir Özel Sayısı, Aralık 2021, s. 11-137.

Simsek, Yasar, "The Effect of Yunus Emre in Suleyman Cobanoglu's Poetry", *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Special Issue of Yunus Emre to Mehmed Akif, December 2021, p. 111-137.

10.28981/hikmet.1030837

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar ŞİMŞEK

SÜLEYMAN ÇOBANOĞLU ŞİİRİNDE YÛNUS EMRE ETKİSİ

THE EFFECT OF YUNUS EMRE IN SULEYMAN COBANOGLU'S POETRY

ÖZ

Sanat, kültür, inanç ve düşünce dünyamızın yol göstericilerinden Yunus Emre, fikirleri ve eserleriyle kendi zamanını aşarak günümüze ulaşmış nadir şahsiyetlerden birisidir. O, dinî ve tasavvufî duyarlılığın yanında insanî ve insanî değerleri önceleyen, sevgi, barış ve hoşgörü gibi kavramları temel alan şiir/sanat anlayışıyla evrensel bir ses olmuştur. Yaşadığı çağda Türkçenin en yalın şiirini söyleyen Yunus Emre, Türk şiirinin hemen hemen her dönemini, her safhasını etkilemiştir. Şair, Halk/Tekke şiirini etkilediği kadar Klasik ve modern Türk şiirini de çeşitli yönlerden beslemiştir. Bu bakımdan Yunus Emre'nin Türk edebiyatında hem bir şiir dilinin kurulmasında hem de köklü bir şiir geleneğinin oluşmasında etkin bir rol oynadığı söylenebilir. Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde daha çok belirginleşen ve hissedilen Yunus Emre etkisinin 1990 sonrası Türk şiirinde de devam ettiği görülmektedir. Bu anlamda 1990 kuşağı şairleri arasında yer alan Süleyman Çobanoğlu, Yunus Emre ve şiirinin etkilerinin görüldüğü şairlerden birisidir. Çobanoğlu, 1990 sonrası Türk şiirinde kendine özgü sesi, duyuşu ve duyarlılığıyla dikkatleri üzerine çekmiş, hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerle modern şiiri birleştirmiş, derdi ve meselesiyle bugünün şiir ikliminde farklı bir ses olmuştur. Şair kendi sesini ararken ve şiirini kurarken Türk şiirinin belli başlı şairlerini kendisine kılavuz kabul etmiş ve onlardan esinlendiğini çeşitli vesilelerle dile getirmiştir. Bu bağlamda şairin etkilendiği isimlerin başında geçmiş çağların derin ve coşkulu sesi Yunus Emre gelmektedir. Bu yazıda Süleyman Çobanoğlu şiirindeki Yunus Emre etkisi çeşitli yönleriyle incelenmiştir. Özellikle biçim, izlek, ahenk, söyleyiş, dil, üslup ve metinlerarasılık gibi unsurlar etrafında şiirlerdeki Yunus Emre izleri ve sesleri belirginleştirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Süleyman Çobanoğlu, modern şiir, etkilenme, halk şiiri.

ABSTRACT

Yunus Emre, one of the guides of our world of art, culture, belief, and thought is one of the rare personalities who have survived with his thoughts and works. He has been a universal personality with his understanding of poetry/art, which is based on concepts such as love, peace, and tolerance, which prioritize human and human values, as well as religious and mystical sensitivity. Yunus Emre, who sang the simplest poem in Turkish at his age, influenced almost every period and every phase of Turkish poetry. The poet nurtured Classical and modern Turkish poetry from various aspects as well as affecting the Folk/Tekke poetry. Therefore, it can be said that he played an active role both in the establishment of a poetic language and in the formation of a strong poetry tradition in Turkish literature. It is seen that the effect of Yunus Emre, which became more evident and felt in the Turkish poetry of the Republican period, continued in Turkish poetry after 1990. Suleyman Çobanoğlu, who is among the 1990 generation poets, is one of the poets in whose poetry Yunus Emre's effects are clear. He attracted attention with his unique voice, sense, and sensitivity in Turkish poetry after 1990, combined modern poetry with the poems he wrote in syllabic meter and became unique in today's poetry with his troubles and issues. While the poet is searching for his voice and composing his poetry, he has accepted the main poets of Turkish poetry as his guide and expressed them on various occasions inspired by them. In this context, Yunus Emre, the deep and enthusiastic voice of the past ages, is one of the names that influenced the poet. This study examines the effect of Yunus Emre in Suleyman Çobanoğlu's poetry from various aspects. It shows the traces and voices of Yunus Emre in the poems, especially around the items such as form, theme, harmony, utterance, language, style, and intertextuality.

Keywords: Yunus Emre, Suleyman Cobanoglu, modern poetry, effect, folk poetry.

Giriş

“Biz Anadolu’yu yurt tuttuğumuz zaman burada nasıl bir ruhu sürdüreceğimiz, nasıl bir millet olacağımız meselesinin sınırlarını Yunus Emre çizdi.”

-Süleyman Çobanoğlu-

Yûnus Emre hayatı, kişiliği, fikirleri ve eserleriyle inanç, kültür, düşünce ve sanat dünyamızı şekillendiren şahsiyetlerin başında gelmektedir. İslam mistisizmi etrafında şekillenen din anlayışıyla ve sevgi, hikmet, doğruluk, birlik temelli dünya görüşüyle yıkılış ve dağılış sürecindeki Anadolu Türk-İslam coğrafyasının çehresini değiştirmiştir. Şiirleri vasıtasıyla görüşlerini ve düşüncelerini geniş halk kitlelerine ulaştırmayı başaran Yûnus Emre, özellikle Müslüman Anadolu halkının yaşamını ve hayata bakışını pek çok yönden etkilemiştir. Bu anlamda onun dinî/tasavvufi duyarlılığının ve düşüncelerinin Anadolu topraklarında bir dirilişe ve uyanışa vesile olduğu, Türk-İslam kültürünün ve medeniyetinin oluşumuna, şekillenmesine katkıda bulunduğu söylenebilir. Ayrıca Yûnus Emre sevgi, hoşgörü, doğruluk, dürüstlük ve yardımseverlik gibi evrensel değerleri kapsayan fikirleriyle bütün toplumları, kültürleri, medeniyetleri kucaklayan bir kimliğe sahiptir. Dolayısıyla onun düşünceleri çağları aşarak geleceğe ışık tutmuş, insanın kendini bilmesi ve tanınması açısından yol gösterici olmuştur.

Bütün bu hususiyetlerin yanında ona asıl kıymetini kazandıran incelikli dili, eşsiz üslubu ve yediden yetmiş toplumun her kesimine seslenen şiiridir. Zira Yûnus Emre yaşadığı devirde, tasavvuf düşüncesi etrafında Türkçenin en güzel şiirlerini ortaya koymuş, böylelikle sözlü ve yazılı kültürümüzün şekillenmesinde ve Türkçe duyusunun, söyleyişin kökleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ayvazoğlu'nun (2017: 24) ifadesiyle söylenecek olursa o “hem Türkçesinin şairliği güzelliği, kendiliğindenliği, samimiyeti, beşerî olanı sezip ifade etmedeki mahareti ve içinden çıktığı toplumun inançlarına, hayallerine, duygularına, özleyişlerine tercüman olması bakımından hiç eskimeyen bir şairdir.” Bu eskimeme hâli göz önüne alındığında Yûnus Emre'nin Türk şiir geleneği içinde geçmişten bugüne her dönemin şiirine sirayet ettiği ve her devrin şairinin ondan bir parça taşıdığı söylenebilir. Zira Yûnus Emre bir Türk-İslâm mutasavvıfı olarak ayrı bir üslubun, kendine has bir tarzın temsilcisi olmuş, özellikle Ahmed Yesevî ile başlayan hikmet geleneğini ‘ilahi’ adıyla daha âşikane bir eda, üstün bir şekil ve muhteva ile yansıtmıştır. Bu yönüyle kendisinden sonra izlenip takip edilen ancak hiçbir zaman aşılamayan bir şair olarak temayüz etmiştir (Tatçı, 2008: 99-109). Bu anlamda yüzyılların ötesinden bize seslenen ve bizi bugün de derinden etkileyen (Aksan, 2013: 270) Yûnus Emre'nin sadece tasavvuf/tekke/halk şiiri üzerinde değil klasik ve modern/yeni Türk şiiri üzerinde de belirgin yansımaları görülmektedir. Bu anlamda o hem klasik hem de yenileşme devri Türk şiirinde pek çok şairin beslendiği zengin bir kaynak olmuştur.

Yaşantısı ve karakteriyle örnek bir şahsiyet olan Yûnus Emre, şiiirlerinde Hak inancını, sevgisini ve savunduğu fikirleri bütün yönleriyle yansıtmıştır. Bu bakımdan onun yaşadığı hayatın, inandığı şeylerin şiiirini samimi bir edayla aktardığını söylemek mümkündür. O, her ne kadar dinî ve tasavvufî yönü ağır basan bir şiiir geleneği oluşturmuş olsa da naif ve içten söyleyişle öne çıkar. Sanat ve estetik yönünden hakikatle bezenmiş olgun şiiirler ortaya koyan şair, anlam, ahenk, söyleyiş, dil, üslup, söz varlığı açısından da zengin ve özgün bir örneklem sunar. Bunun yanı sıra işlediği temalar, ele aldığı meseleler açısından okuyanlar için yol gösterici olur. Bu bakımdan onun şiiirinde lirik söyleyişle birlikte didaktik söyleyiş de öne çıkar. Şiiirlerinde din/tasavvuf başta olmak üzere yine inanç ve değerler sistemi etrafında kozasını ördüğü sevgi, birlik, gönül, merhamet, cömertlik, kardeşlik gibi kavram ve temaları ele alır. Tatçı'ya (2013: 605) göre “Yunus’un divanında ayet ve hadislerden, klasik dönem mutasavvıflarından ve halk kahramanlarından pek çok alıntı vardır. Onun şiiirlerinde sosyal olayların ve mahallî hayatın izlerini görmek mümkündür. Yunus’un sanatı tefekkürünü, tefekkürü sanatını örtmez. Düşünceleri şiiirin sınırlı yapısı içinde kaybolup gitmez. Şiiirlerindeki öğreticilik insana bıkkınlık vermez.” Dolayısıyla şiiirlerinin toplandığı *Yûnus [Emre] Divanı* bugün Türkçenin klasik eserleri arasında yerini almış, yediden yetmiş herkesin okuduğu ve nasiplendiği bir kaynak olmuştur.

Öte yandan Yûnus Emre, şair ve yazarların zaman zaman nefeslendiği, kıyısında durakladığı bir liman olmuş, şair olma hevesinde olanlar onun şiiir burcundan kendileri için daima bir ses, bir sözcük, ahenk ve söyleyiş özelliği devşirmiştir. Turan Karataş da Yûnus Emre okunmadan iyi şiiir yazılamayacağını, seçkin bir şair olunamayacağını belirterek onun özellikle *Divanı*’nın okunmasının gerekliliğini şu sözlerle vurgular:

“Yüzyıllara meydan okuyan ve geçen zaman içinde her ân yepyeni kalan bu şaheserin billur sesini duymadan, onun iklimine girmeden, derya misal derununa dalmadan, gevher kıymetindeki manasını anlamadan şiiire kalem üşürülmesi doğru değildir. Bizcesi, Yûnus okunmadan Türkçe şiiir söylemek yahut yazmak ayıpların ayıbı sayılır. Böyle bir eksiklik yüze karalık, gönle karanlık, zihne ağırlık verir. Söylendiği günden beri ‘Anadolu-İslam şiiiri’nin güzide bir temsilcisi ve adeta ‘seçkisi’ olan bu muazzam külliyyatla yüz yüze gelmek bile büyük bir heyecan bağışlar kelâm sahibine. Bu bağlamda, büyük Yûnus’un ‘eğer güher ister isen hizmet eyle âriflere’ mısraı söz meftunları için açılacak ilk kapıyı işaret eder; yani söz cevherinin talibi olan kişi, ilkin âriflere kulak vermelidir” (2010: 389).

Türk şiiirinin her safhasında belirgin etkileri olan Yûnus Emre’nin halk ve tasavvuf/tekke şiiirindeki belirgin etkisinin yanında modern Türk şiiirinin oluşumundaki ve gelişimindeki etkisi yadsınmaz. Bu bağlamda şairin özellikle Türkçenin sadeleşme sürecinde, Anadolu’ya, halk söyleyişine ve halk kültürüne yönelişte değeri daha bir anlaşılır. Özçelik’e (2010: 130) göre “Yunus’un tesiri,

elbette geniş ve derin bir tesirdir. Ne zaman ki şairlerimiz gerek sanatları gerekse dünyaya bakış ve algılayış tarzları anlamında başları sıkışsa Yunus'un elini tutmuşlar ve çıkar yolu bulmuşlardır. Bu bakımdan mesela Milli Edebiyat Devri Yunus'un aydınlar katında yeniden keşfi sayılır." Bu anlamda onun yeni Türk edebiyatında özellikle Milli Edebiyat ve Cumhuriyet dönemi şiirini kimi yönlerden beslediği ve bu iki dönem içinde birçok takipçisi olduğu söylenebilir. Bu beslenme ve etkilenme şiirlerinin yapı ve içerik unsurları yanında kimi şairlerin onun hakkında yazdıkları şiirlerle onun şiirine, hayatına, düşüncesine yaptıkları atıflarla daha bir belirginleşmektedir. Dayanç'ın (2011: 184) belirlemesiyle "Yunus Emre, Cumhuriyet döneminden itibaren, başta bilimsel çalışmalar olmak üzere; roman, hikâye, tiyatro, deneme gibi pek çok türde ve daha ziyade şiirde önemli temalardan biri haline gelmiştir." Bu anlamda cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında/şiirinde Enis Behiç Koryürek, Halide Nusret Zorlutuna, Necip Fazıl Kısakürek, Arif Nihat Asya, Behçet Kemal Çağlar, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Behçet Necatigil, İlhan Geçer, Salâh Birsal, Halil Soyuer, Bekir Sıtkı Erdoğan, Nüzhet Erman, Cemal Süreya, Sezai Karakoç, Ece Ayhan, Bahattin Karakoç, Abdurrahim Karakoç, Hilmi Yavuz, Ali Akbaş, Arif Ay, Bestami Yazgan gibi şairlerin Yûnus Emre'nin hayatından, düşüncelerinden ve şiirlerinden etkilendikleri söylenebilir. Anılan şairlerden bazıları onun din/mistisizm anlayışından, söyleyiş güzelliğinden ve kelime kadrosundan esinlenerek şiirler kaleme alırken bazıları da Yûnus Emre'yi anlatan/konu edinen, tematik düzlemde ele alan şiirler yazmışlardır. Ayrıca kimi şairlerin de onun hayatını, şiirini ve eserlerini konu edinen çalışmalara imza attığı görülmektedir.¹ Bu kapsamda özellikle Sezai Karakoç'un ünlü ozanı şiiri ve sanatı çerçevesinde anlattığı *Yunus Emre*² kitabı ile Cemal Süreya'nın modern şiirde karşı çıktığı halk şiiri ve geleneğine (folklor) daha sonra hakkını teslim ettiği metin olan "Yunus ki Sütdeşleriyle Türkçenin"³ şiirini burada anmak gerekir.

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde daha çok belirginleşen ve hissedilen Yûnus Emre etkisinin 1990 sonrası ve günümüz Türk şiirinde de bazı yansımalarından söz edilebilir. Bu anlamda şair, 1990 sonrası Türk şiirinde samimiyeti, dinî/mistik yönelimi, dil duyarlılığı, söz varlığı, insanı ve değerleri gözetken temaları ile kimi şairlerin başvurduğu bir kaynak olmuştur. Birbirinden farklı dünya görüşünden şairler, onun şiirinden bir sözü, sözcüğü,

¹ Bu konuda daha geniş bilgi ve değerlendirmeler için Mustafa Özçelik'in *Bizim Yunus* kitabı ile Muharrem Dayanç'ın "Üç Şairden/Şiirden Hareketle Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Yunus Emre'den Himmet Umma" başlıklı bildiri metnine bakılabilir (Özçelik, 2010: 129-149; Dayanç, 2011: 181-194).

² Sezai Karakoç bu eserinde "Çevre", "Masalların Gerisindeki Gerçek" ve "Şiir" başlıkları altında Yûnus Emre'nin dünyaya geldiği ve yetiştiği çevre, hayatı, şiiri ve sanatı üzerinde durur. Kitabın son kısmında da ölüm ve öte dünya duygusunun ağırlıkta olduğu bir şiir seçkisine yer verir.

³ Cemal Süreya, "Yunus ki sütdeşleriyle Türkçenin/Ne güzel biçmişti gök ekinini/Düşman müşman girmeden araya/Dolanıp bütün yukarı illerini/Toz duman içinde yollar boyunca/Canından sızdırmıştı şiiri" (2000: 95) dizeleriyle halk şiiri ve kültürünün en büyük temsilcilerinden olan Yûnus Emre üzerinden modern şiirde halk şiiri ve kültüründen yararlanmanın, folklorik unsurlara başvurmanın önemini vurgulamıştır.

izleği, sembolü, söyleyiş güzelliğini kendi metinlerine düşürmüşler; şiirlerini inşa ederken Türk şiirinin kurucularından biri olan Yûnus Emre'den yararlanmışlardır. Bu isimlerden biri de şiir anlayışında ve şiirlerinde Yûnus Emre etkisi görülen/hissedilen, kendisi de bunu çeşitli vesilelerle dile getiren Süleyman Çobanoğlu'dur.

1. Süleyman Çobanoğlu: Şiiri, Sanatı ve Eserleri

Süleyman Çobanoğlu, 1967 yılında Afyon'un Sultandağı ilçesinde dünyaya gelir. Şiirleri, yazıları (deneme, eleştiri, inceleme, günlük, köşe), dizi-film senaryoları ve televizyon programları ile adını duyurur. 1990 kuşağı şairleri arasında gösterilen (Keklikçi, e-makale: 1) Çobanoğlu, ilkokul yıllarından itibaren şiire, edebiyata ve yazmaya ilgi duymaya başlar. İlkokulun sonlarına doğru Türkiye İş Bankası'nın o yıllarda köylere kültür hizmeti vermek amacıyla çıkardığı *Köyümüz* gazetesinin ilkokul öğrencilerine yönelik düzenlediği "köy" konulu kompozisyon yarışmasına katılır. Dereceye giren yazısı daha sonra bu gazetenin sütunlarında çıkar (Aker, 2018: 75-76).

"Lamba" adını taşıyan ilk şiiri Mayıs 1990'da *Dergâh* dergisinin 3. sayısında yayımlanır.⁴ Daha sonra şiirleri ve yazıları (eleştiri, inceleme, deneme, kitap tanıtım) *Dergâh* başta olmak üzere *Millî Kültür*, *Türk Dili*, *Nar*, *Genç Doku*, *Kardelen*, *Kırklar*, *Türk Edebiyatı*, *Gerçek Hayat*, *İtibar*, *Söğüt* gibi sanat-edebiyat dergilerinde okurlarıyla buluşur. Çobanoğlu, "İlhama Şiir" başlıklı şiiriyle 1990'da Türk Dil Kurumu'nun üniversite öğrencileri arasında düzenlediği şiir yarışmasında üçüncü olur. Bu şiir, *Türk Dili* dergisinin 468. sayısında (Aralık 1990) yayımlanır.⁵

Çobanoğlu'nun şiire yönelmesinde ve sanat anlayışının şekillenmesinde okuduğu/karşılaştığı ilk şiirlerin ve kitapların etkisi vardır. Bu bağlamda şair, Yahya Kemal'in "Sessiz Gemi" ve Hasan Ali Yücel'in "Dere" şiirleriyle kendine bir yol çizdiğini belirtir (Tenekeci, 2009b: 13). Şiire ilgisini ve yönelimini, "İsterim ki şiir uzaya dağılmasın. Şiir amaçsızca serseri bir şekilde gezmesin ortalıkta. Şiirin ne dediği ne söylediği, nerde nasıl durduğu net olsun, bir silsileye ulaşsın, geleneğin içinde yer alsın, bir başı bir sonu olsun, şiirin sağı ve solu olsun. Bu arayışım beni bu şiiri yazmaya yöneltti" (Çalışkan ve Tozal, 2010:

⁴ Şairin aynı ay ve yılda *Millî Kültür* dergisinde çıkan "Cemre" başlıklı şiiri de yayımlanmıştır. Şairin kendisiyle yapılan söyleşilerde ilk şiiri olarak "Lamba"yı göstermesi ve ilk şiir kitabı *Şiirler Çağla*'ya "Lamba" şiirini alıp "Cemre"yi almaması sebebiyle ilk şiiri olarak "Lamba" öne çıkmıştır. Bu nedenle ansiklopedilerde ve edebiyat tarihlerinde de yayımlanan ilk şiiri olarak "Lamba" kabul görmüştür.

⁵ Bu yarışmada ilk ikiye herhangi bir şiir değer görülmez. Çobanoğlu'nun şiiri ise üçüncü olarak seçilir ve o zamanlar bir üniversite öğrencisi olan Çobanoğlu ödülünü dönemin başbakanı Yıldırım Akbulut'tan alır (Aker, 2018: 253-254). Şair, şimdiye değin yayımlanan kitaplarında bu şiire yer vermemiştir. Söz konusu şiirin tamamı şöyledir: "Ben şiirler topluyorum kendime/Yaprağından üryan kirazlar gibi/Kerpiçler arasından süzülüyör evime/İnce mavi dumanların edibi//Al güneşi, ver ayı sarmaş dolaşırız/Bir şafak kuşunun tüyleri üzerinde/Biri çıkar burçlara: Yarı deniz, yarı kız,/Aldatır gemimizi her seferinde!//Bu, her gece böyle olur, her gece;/Kiraza şebnem düşer/içime cemre düşer!/O kıpkızıl aşkına bürünür de gizlice,/Deni kızı içindir, güneş yerlere düşer" (Çobanoğlu, 1990: 325).

39) sözleriyle dile getirir. Modernitenin insanı merkezlessiz kıldığı bir çağda “Benim savaşım, her şeyden önce şiiri bir merkez sahibi kılma savaşımıdır” (Çalışkan ve Tozal, 2010: 39) diyerek şiiri yaşamının merkezine koyduğunu ifade eder. İlk şiirlerini kaleme aldığı 1990’lı yıllarda fazla rağbet görmeyen hece ölçüsünü kullanmasıyla dikkatleri üzerine çeken şair, önceliğinin heceyi ihya etmekten ziyade şiirin kendisi olduğunu ifade eder. Ayrıca kendine özgü bir duyarlılıkla soyut ve imgeye dayalı şiirin egemen olduğu bir çağda gerçekçiliği benimser ve hayatın içinden meseleleri şiirine taşır.

Çobanoğlu, şiire bakışını, yaklaşımını belirginleştiren poetik metinler/yazılar kaleme almasa da sanata, şiire dair görüş ve düşüncelerini hem söyleşileri hem de şiirleri vasıtasıyla dile getirmiştir. Bu anlamda *Şiirler Çağla*’da “Bir Şiir Yazıyorum”, “Şiir Kasılmaları”, “Şair”; *Hudayinabit*’te “Çarşı Marşı”, “İftitah”; *Tamgalar*’da “Ozan” ve “Şair Meslek Lisesi” şiirleri onun poetikasını, şiire bakışını ve yazma serüvenini yansıtan metinler olarak değerlendirilebilir. Söz gelimi “Bir Şiir Yazıyorum” şiirinde geçen “Bir şiir yazacağım; tek kelime, tek özne,/Gökkubbe altındaki en geniş mavi hüznü/dair olacak” (Çobanoğlu, 1995: 55), “Ozan” şiirindeki “Bana şiir gelirken serçeler dile gelir/Temmuza yağmur gelir koyuna koç katımı/Yeşil ekinler bitmiş göğsümü yarmaktadır/Atların çatlamaadan önceki son adımı” (Çobanoğlu, 2019: 17) ile “Şair Meslek Lisesi” şiirinde yer alan “Eski türkü söylerim küflenmiş şarkıları/Hicaz dolabı değil yalelli yallah değil/Küme küme can veren turnaların ahıdır/Paramparça bir şarkı; ayarsız, ürkünç, sefil” (2019: 98) dizelerinde şiire bakışını ve yazma macerasını ortaya koyar.

Çobanoğlu şiirin bir geleneğe, bir silsileye bağlı olmasının gerekliliğini belirtir ve bir sese, duruşa, düzene, tertibe ve sınırları belirlenmiş biçime sahip olmasının önemine işaret eder. Bu bakışıyla hem meselesi hem de estetik kaygıları olduğunu gösterir. Bu bağlamda belirli bir sanat duyarlılığı içinde mensubu olduğu milletin sesi olmaya çalışır. Günlük konuları, hayatın içinden küçük ayrıntıları, unutulmaya ve kaybolmaya yüz tutmuş güzellikleri geçmişin/eskinin özlem duyulan iyi şeylerini şiirine taşır. Geçmiş, gelenek ve halk kültürü ile kurduğu yakın ilişki bağlamında modernizme ve modernizmin getirdiklerine karşıt bir tavır sergiler. Kadim kültüre ve unutulmuş değerlere yüzünü dönerek onları şiirinde yeniden canlandırır. Bu anlamda Tenekeci’nin (2009a: 13) ifadesiyle onun şiiri gücünü saygı, sorumluluk, aşk ve güzel ahlaktan alır. Sanatını çevreleyen bu kavramlar şiir anlayışını yansıttığı gibi şiirlerinin anlamı, içeriği ve izleği hakkında da ipucu verir. Şiirinde aşk, geçmişe özlem, çocukluk, hatıralar, milli ve dinî duygular, yurt ve kahramanlık, gelenek, tabiat, modernizme başkaldırı, yozlaşma, şehir ve Anadolu, hüznü, yalnızlık, şiir ve Türkçe gibi izlek ve konulara yer verir. Şiir-hakikat ilişkisi etrafında şekillenen izlek ve konu dağarcığı, şairin bir derdi ve meselesi olduğuna işaret eder. İnsanı, insani değerleri öncelediğini, yaşamdaki küçük ayrıntılara önem verdiğini gösterir.

Karakter olarak toplumun dertleriyle hemhal olan, yitirilen değerlerin yeniden canlandırılmasına çalışan Çobanoğlu, dile/Türkçeye ve şiire de ayrı bir

önem atfeder. Bu iki olguyu şiirlerinde tematik düzlemde ele alarak ne denli önemseydiğini gösterir. Türk dilini, Türkçe söyleyişi ve halkın duygularını terennüm etmeyi her şeyin önünde tutar. Bir yazısında “Bugün Yunus’un Türkçe direkleriyle, ozan –erenlerin gayretiyle göğümüze çatılmış olan kubbe saldırı altındadır. Bizi bizden başka bir şeye dönüştürme savaşı gittikçe şiddetleniyor” (Çobanoğlu, 2020: 13) cümleleriyle Türkçe için duyduğu endişeyi dile getirir. Şiiri, bir milletin tarih içindeki yolculuğunun izini sürmek adına kalkış noktalarından biri olarak görür ve nesilden nesile aktarılan kültürel bir miras olarak değerlendirir. Bu mirasın taşıyıcılarından olan şairlerin de bir medeniyetin sadece şiirini değil dil vasıtasıyla şuurunu da aktardıklarını belirtir (Genç, 2021: 9). Bu anlamda onun sanat anlayışında şiir ve Türkçe iki temel yapı taşı olarak birbiriyle bağlantılı öğeler olarak değerlendirilebilir.

Süleyman Çobanoğlu çoğunluğu dergilerde neşredilen şiirlerini sırasıyla *Şiirler Çağla* (1995), *Hudayinabit* (2009) ve *Tamgalar* (2019) adlarıyla kitaplaştırır. İlk şiir kitabı *Şiirler Çağla* (1995) ile Türkiye Yazarlar Birliği tarafından “Yılın Şairi” ödülüne layık görülür. Bu şiir kitabıyla şair, “Şiir geldi. Hece veznini ihya ettiği için falan değil. Şiirin biçim üstünde ve biçim üstüne kurulu olduğu bizim geleneğimizin ayrılmaz parçasıydı zaten. Süleyman Çobanoğlu uzun bir aradan sonra bu parçayı yerine koydu sadece” (1995: 1) cümleleriyle İsmet Özel’den övgüler alır. Özel, Çobanoğlu’nun ilk kitabıyla bir şiir geleneğine bağlanarak yazması yanında “kelimeli, mısralı, bütünlüklü” bir şiir getirdiğine işaret eder. İddialı bir söylemle *Şiirler Çağla*’nın çıkmaza girmiş olan Türk şiirine nefes aldığını belirtir. Bu bakımdan Çobanoğlu, 90’lı yıllarda modern şiirde kadim şiir geleneğinden birine -halk şiirine- yaslanılabileceğini göstermesi ve hece şiirini çağına özgü bir içerikle ve yeni bir formda üretmiş olması bakımından kıymetlidir.

Kuşağı şairlerden Cevdet Karal da şairin bu yönüne dikkati çekerek onun şiiri için “Temalarının hece şiiri için bildik, tanımlanmış temalar olmadığı çok açık. Bu yönüyle özellikle dikkat çekici. Heceyle zengin şiirler yazılabileceğini kanıtlamak ister gibi. Kötü temsilcileriyle itibar kaybeden hece, soluğunun tümünden tükenmediğini gösteriyor” (1995: 3) der. Bu anlamda Çobanoğlu, ilk kitabıyla heceyle nitelikli ve modern şiir yazılabileceğini gösterir. Şair, hece şiirine yönelimini ilk şiir kitabı *Şiirler Çağla*’daki sunuş yazısında “Nereden bilmem, henüz taze bir şehzade iken kellesi uçurulan hece, bende kendine yer açtı. Eski ve kuru bir ağacın bendeki sürgünleri bunlar. Onca batari içerisinde bir curaya heves ettim. Ki çaldığım odur” (Çobanoğlu, 1995:) sözleriyle dile getirir. Heceyle çağının/yaşadığı zamanın şiirinin yazılabileceğini gösteren Çobanoğlu, hece şiirinin alışlagelmiş temaları yerine modern şiire ve yaşadığı zamana ait temaları kendine has bir eda ve söyleyişle metinlerinde işler. Şairin hece kullanımıyla hem kendi çağdaşlarına hem de kendinden sonra gelen şairlere örnek olduğu söylenebilir.

Şiir konusunda oldukça titizlenen Çobanoğlu, çok yazmaktan ziyade nitelikli ve sesi olan şiirin peşindedir. Şiir kitaplarının yayımlanma tarihlerine

bakıldığında şairin uzun aralıklarla şiirlerini kitaplaştırdığı görülmektedir. Kendisi de şiir kitabı çıkarırken bir bütünlük gözettiğini ve bu bütünlüğü görmeden kitap çıkarmaya sıcak bakmadığını ifade etmektedir. Biçim kaygısı taşıyan şiirlerinde kendine özgü dil ve anlatımla hece geleneğini başarıyla sürdürür. Öte yandan Çobanoğlu, İbrahim Tenekeci'yle yaptığı bir söyleşide sevdiği şairlerden, şiirin mutfağında kimlerin yer aldığından bahsederken Cumhuriyet dönemi Türk şiirindeki oluşumlara da değinir. Şiirde estetik duyarlılığı, saflığı ve samimiyeti önemseydiğini vurgular:

“Ben daha fazla, eline doğuveren şeyi saygıyla, korkuyla ve muhasebe defterlerine bakmaksızın tutan şairleri sevdim. Eşkâl verdik, ya isim? Mesela şu: hececilerden pek hazzetmem. Türk şiirini rayından çıkararak adamlardır. Tren camından bakıp çoban şiiri yazdılar. Tarzları hiç de hürmete layık değildir. Mısralarında kravat izleri var. Orhan Veli ve ortaklarının ‘Garip’, bir yangındı. Sonradan bu yangının bilinçsizce anız yakılmasından çıktığı anlaşıldı. ‘Kareler Aklar’ı herkes yazdı ama onu yazmayı yalnız Behçet Hoca hak etti. Netice, mutfağıma biri girince şöyle diyorum: Etraf biraz dağınık, kusura bakma.” (2001: 22-23).

Süleyman Çobanoğlu'nun oluşumlar ve şairler hakkında söyledikleri kendi şiir çizgisinin belirlenmesinde önemli ipuçları verir. Ayrıca heceyle şiirler yazan bir şair olarak Çobanoğlu'nun başlangıçta hece ölçüsüyle şiir yazan şairleri sevmemesi de oldukça ilginçtir. Şair özellikle onların yaşamadıkları, hissetmedikleri, görmedikleri şeylerin/duyguların şiirini yazmalarına eleştiri getirir. Onların şiirini samimi bulmaz ve samimiyeti olmayan şiirin de hem yaşamayacağına hem de insanda tesir bırakmayacağına inanır. Bu bakımdan onun şiir anlayışının ve evreninin samimiyet başta olmak üzere dil/Türkçe, gerçeklik, hece, değerler, kültürel öğeler etrafında şekillendiği söylenebilir.

Son olarak Çobanoğlu büyük çoğunluğu *Milli Gazete*'de “Güneşin Altı” başlığı altında yayımlanan denemelerini ve köşe yazılarını *Aşk ile Hain Kardeş* (1997) ve *Yobazlığa Övgü* (1997) isimleriyle kitaplaştırır. Deneme ve yazılarında Türkiye'nin güncel sorunlarına, modernitenin olumsuz yönlerine, kültürel yozlaşmaya ve toplumsal değişimlere değinerek çözümler arar. Şiirlerinde olduğu gibi yazılarında da dil hassasiyetini sürdürür. Kendine özgü bir üslupla ve ironik bir dille eleştirilerini sıralar. Bazı yazılarında az da olsa sanata, şiire, şairlere ve çağının edebiyat ortamına dair düşüncelerini dile getirir.

2. Süleyman Çobanoğlu ve Esin Kaynakları

Süleyman Çobanoğlu şiirde kendi sesini ararken birçok kaynaktan beslenmiştir. Eski Türk tarihi ve kültürü, halk şiiri ve geleneğiyle birlikte modern şiir [saf şiir, hece şiiri, mistik şiir] onun şairlik serüveninde özümseydiği ve beslendiği temel kaynaklardır. Bunun yanı sıra ailesi –özellikle dedesi-, çocukluk ve parasız yatılı günleri ile birlikte içinden geldiği Yörük kültürünün şiirinin oluşumunda etkileri olmuştur. Şair, kendisiyle yapılan söyleşilerde bu

etkilenmelerle birlikte gelenekten, halk kültüründen, halk şiirinin imkânlarından geniş ölçüde yararlandığını her fırsatta dile getirmektedir. Yörük bir aileye mensup olması hasebiyle halk söyleyişlerine ve yöresel kelimelere şiirinde yer verir. Bunun yanında kaybolmaya yüz tutmuş eski Türkçe kelimeleri ve arkaik sözcükleri de şiirinde kullanır. İçerik açısından hayata dair meseleleri, insanı, insana ait duyguları, insanın Allah'a, tabiata bakışını ve diğer varlıklarla ilişkisini ele alır. Özellikle hayatın içinden ve gerçeğe yakın konuları seçerek şiirini kurar. Bunların birçoğu Anadolu'nun gelenekleri, yaşam pratikleri, köy ve köy insanının serüvenleridir. Kuşlar, ağaçlar, çiçekler, renkler şairin ilham kaynakları arasındadır. Çobanoğlu, kendisiyle yapılan bir söyleşide okuduğu şairleri ve etkisinde kaldığı şiir iklimini şöyle açıklamaktadır:

“Şiirimin büyük ataları, baştanbaşa hece şiiri, âşık ve tekke edebiyatıdır; Yunus Emre'nin kutup yıldızı olduğu o muhteşem sema. Bunu elde var bir diye söylemiyorum, zaten malum diye söylemiyorum; gerçekten ve özellikle öyledir. Öncülerimiz arasında saymamız icap edenleri sorarsanız, Haşim'den ve Yahya Kemal'den başlayarak Cahit Sıtkı, Âsaf Hâlet ve özellikle Behçet Necatigil” (Yazgıç, 2009: 29).

Diğer taraftan Çobanoğlu kendinden önce gelen şairleri, büyük şiiri kuran ozanları takip ettiğini ilk şiir kitabı *Şiirler Çağla*'nın başında yer alan “Curriculum Vitae” şiirinde dizelere döker. Şiirin başlığı, kısaltması CV olan ve Türkçede “öz geçmiş” anlamında yaygın bir kullanımı olan Latince iki sözcükten oluşmaktadır. Şair bu şiiriyle şiir kitabının başında kendi yaşam öyküsünü okuruna şiir yoluyla takdim eder ve şairliği ile ilgili ipucu verir: “Kötürüm bir oğlağa vâris kılınan bana/Büyük şiir kuranlar bir ayna bıraktılar:/O zamanlar haminnem zümrüt gözlü bir suna,/Dedem de tersanede taze bir çırağlar...” (1995: 15) şeklinde dört dizeden oluşan şiirde şair, şiirin kötürümleştiği bir çağda büyük şairlerin kendisine yol gösteren bir ayna bıraktıklarını söyleyerek bir nevi onların izinden yürüdüğünü dile getirir. Bu anlamda Çobanoğlu şiiri sosyal, tarihsel ve kültürel temelli etkilenmelerin yanında “büyük şiir kuranlar”ın şiirinden de izler taşır. Bu bakımdan onun şiirinde başta Yûnus Emre olmak üzere, Karacaoğlan, Ahmet Haşim, Yahya Kemal Beyatlı, Âsaf Hâlet Çelebi, Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba, Ahmet Muhip Dıranas ve Behçet Necatigil gibi modern Türk şiirinin önemli isimlerinin tesiri görülmektedir. Çobanoğlu bazı şiirlerinde kişisel ve metinsel düzeyde bu şairlerden bazılarına doğrudan ve dolaylı olarak yer vermiştir.

3. Çobanoğlu Şiirinde Yûnus Emre Etkisi Üzerine Notlar

Çobanoğlu'nun esin kaynakları başlığında da ifade edildiği gibi Yûnus Emre, şairin etkilendiği isimlerin başında gelmektedir. Dili/Türkçeyi bu denli önemsemesinin, heceyle şiirler söylemesinin, samimi edasının kaynağına gidildiğinde onun izlerinin açığa çıktığı görülecektir. Çobanoğlu kendi şiirinin kozasını örerken ünlü ozanın şiir denizinden yararlanmış; şekil, dil, söyleyiş,

ses, anlam, içerik ve izlek yönünden ondan esinlenmiştir. Bu esinin içinde geçmişin yaşantıları, gelenek/görenek, halk kültürü ve şiiri de yer almaktadır.

Ali Bal, *Tamgalar* üzerine yazdığı bir yazı dolayısıyla her şairin milletinin farklı bir sesi olduğunu belirterek Çobanoğlu'nun sesinin de çağının ve şiirinin gün yüzüne çıktığı zamanın ötesinde/öncesinde olduğunu belirtir. Devamında da “Şiirlerinde Türk destanlarından neşet eden bir hava esiyordu. Çobanoğlu, Yunus’un açtığı izi süren ve millî ölçümüz hece ile şiir formunu belirleyen bir şairdir” (Bal, 2020: 72) diyerek onun Yûnus Emre yolundan yürüdüğünü vurgular. Bu bağlamda Çobanoğlu'nun şiirlerinde Yûnus Emre'yle metinsel ve kişisel ilişki/etkileşim içinde olduğu, onun şiir ikliminden, söyleyiş tarzından, biçim özelliklerinden, tema/konu seçiminden, dil ve üslubundan esinlendiği söylenebilir. Bu anlamda *Hüdayinabit* ve özellikle son şiir kitabı *Tamgalar*'da halk şiiri geleneğinden ve Yûnus Emre'den biçim, içerik, dil ve üslup yönünden belirgin etkilenmeler söz konusudur. Şair bir söyleşisinde de “*Hüdayinabit*'te de sevdiğim bir taraf var: sadeliğe yaklaşma denemesi beni hâlâ cezbediyor. Orada biraz daha durmuş, oturmuş; daha şarkıya, daha türküye, daha ilahiye, daha Yunus'a yakın bir durum var. Onun da kendi içinde başka bir kıymeti var” (Aker, 2018: 254) diyerek ikinci kitabından itibaren Yûnus Emre'ye yakınlaştığını ve şiirinde onun etkisinin belirginleştiğini dile getirmektedir.

3. 1. Şekil/Yapı Bakımından Etkilenmeler (Nazım Birimi-Biçimleri, Ölçü, Kafiye-Redif, Ahenk)

Süleyman Çobanoğlu şimdiye kadar üç şiir kitabı çıkarmıştır ve bu kitaplar yapı, muhteva ve üslup yönünden kendi içinde bir bütünlük göstermektedir. Aynı zamanda şairin ilk şiir kitabındaki biçimsel özellikleri daha sonra çıkardığı kitaplarında da benimsediği ve sürdürdüğü görülmektedir. Ancak içerik, anlam, izlek, dil ve üslup yönünden her kitabında farklı kanallar açarak şiirini yeniler. Şekil/yapı yönünden incelendiğinde Çobanoğlu'nun *Şiirler Çağla*'da 40, *Hüdayinabit*'te 71, *Tamgalar*'da 41 ve kitaplarına girmeyen 16 toplamda da 168 şiirinde büyük ölçüde birlik sağladığı ve şiirlerini ortak bir form üzerine kurduğu söylenebilir. Bu bütünlük/birlik birkaç küçük istisna dışında nazım birimi ve şekilleri, ölçü, kafiye-redif kullanımları, boyut (uzunluk-kısalık) gibi şekil unsurlarında somut olarak kendini gösterir.

Çobanoğlu söyleşilerinde de belirttiği üzere halk şiiri geleneğine ve formlarına yaslanarak modern bir şiir vücuda getirmiştir. Bu bağlamda şair, halk şiirinin şekil özellikleri çerçevesinde Yûnus Emre'nin biçim anlayışından yer yer etkilenmiştir. Bu doğrultuda Çobanoğlu'nun kısa ifade/söz, nazım birimleri, ölçü, kafiye ve redif kullanımını açısından Yûnus Emre'den izler taşıdığı söylenebilir. Çobanoğlu, sayıca az olmasına karşın modern şiirde halk şiirine ait koşma, mani, semai, varsağı gibi formları deneyen şair, şiirlerinde yoğun olarak dörtlük nazım birimini tercih eder. Aynı zamanda hem dizelerini hem de şiirini

kısa ifadelerle/sözlerle kurar.⁶ Bu yönüyle kimi eleştirmenler tarafından modern şiirde minör şiirin temsilcileri arasında gösterilir.⁷ Söz gelimi “Islık”, “Gön”, “Çalap ve Çocuk”, “Şükür”, “Balık” “Tarlakuşu”, “At”, “Geyik”, “Üçgen”, “Elcik” gibi şiirleri hem dördlüklerle kurulmuş hem de şiirlerde söz kısa tutularak öze yoğunlaşmıştır. Yapı ve söyleyiş bakımından halk şiirinde koşmayı andıran bu şiirlerinde şair, meramını en kısa yoldan ifade eder. *Tamgalar* kitabında kısa şiirlerinin sayısı azalsa da şair, uzun şiirlerindeki bentlerde ve dizelerde ifadeyi, sözü kısa tutar ve sayıca az sözcük kullanımıyla dikkati çeker. Bu tarzı benimsemesinde halk şiirindeki koşma türünün ve Yûnus’un ilahilerinin etkisi yadsınamaz. Zira Yûnus Emre’nin şiirlerinin ekseriyetine bakıldığında sözü kısa tuttuğu ve söylediği şiirlerin daha çok yedi, sekiz beyitten oluştuğu görülmektedir.

Nazım birimi açısından Çobanoğlu şiirinde dördlüklerden kurulan dizeler ağırlıktadır. Bunun yanı sıra şair ikili, üçlü, beşli, altılı bentlerden kurulan şiirler de kaleme almıştır. Şairin kitaplarda ve dergilerde yayımlanan toplamda 168 şiirinden 131’i dördlük nazım birimi kullanılarak oluşturulmuştur. Geri kalan 37 şiiri ise ikili (19 şiir), üçlü (8 şiir), beşli (3 şiir), altılı (1) ve karışık (6 şiir) dizelerle kurulmuştur (Genç, 2021: 103-105). Şairin şiirlerinde dördlü ve ikili terkipten oluşan nazım birimlerinin ağırlıklı olarak kullanması, kimi yönlerden Yûnus Emre şiirinden şekil olarak etkilendiğini ve halk şiiri geleneğinin yapısal özelliklerini benimsediğini düşündürmektedir. Söz gelimi “Elcik” şiiri altı dördlülle kurulmuş olup şekil itibarıyla Yûnus’un ilahilerini anımsatmaktadır:

“Şükret uyuduğuna
Uyandığın meşkûktür
Bak erimiş dizlerin
Olur bunlar, çocuktur

Hiç ölmeyen o yalvaç
O susamış, bahtiyar
Gölden döndük az evvel
Balığı türlü oynar

Dizildik, aramızda
Akar öter bir testi
Çığırır beş yaş büyük:
Kemer belimi kesti

⁶ Bu tercih ve kullanımda Karacaoğlan’ın da şair üzerindeki tesirini burada anmak gerekir.

⁷ Bu kapsamda Ali Emre’nin *Hece* dergisinde yayımlanan “90 Sonrası Şiirde Genel Eğilimler ve Üç Farklı Şiir Çizgisi” yazısına bakılabilir. Emre (2007: 68-73) yazısında hece veznini ihya eden Çobanoğlu’nu ilk şiirlerinden hareketle boyut bakımından kısa şiiri tercih eden şairler arasında gösterir.

Bahar toprağı koçmuş
Uzun ince bir nisan
Peşimde elcik gibi
Sevdalanmış mor Hasan

Avluda memleketin
Yazgısına üç çocuk
Oturduk da ağladık
Ağladık oluk oluk

Bizi neyle yudundu
Öyle aktık Yarabbim
Peşimde elcik gibi:
Hiç oralı değilim.”

(Çobanoğlu, 2019: 69-70)

Süleyman Çobanoğlu, 90'lı yıllarda modern şiir vadisinde kalem oynatan çoğu şairin serbest şiirler yazdığı günlerde hece ölçüsünü tercih etmesiyle dikkatleri üzerine çekmiştir. Şairin hece ölçüsünü kullanmasında başlangıçta heceyi tercih eden şairlerden ziyade halk şiiri geleneğinin ve sonrasında modern şiirde Necip Fazıl ile estetik/özerk bir kullanıma kavuşmuş olan hece şiirinin etkisi vardır. Halk şiir geleneğinde Yûnus Emre ve Karacaoğlan şiirlerindeki hece kullanımlarının onun şiirine sirayet ettiği söylenebilir. Bilindiği üzere Yûnus Emre hem aruz hem de hece vezniyle şiirler yazmış, *Divanı*'nda ve ilahilerinde ağırlıklı olarak hece ölçüsünü tercih etmiştir. Özellikle ilahilerinin en güzellerini hece ölçüsüyle yazdıkları oluşturmaktadır. Bunda da en büyük etken arasında yetiştiği, içinden geldiği halka daha iyi ve daha alıştıkları bir ahenkle hitap etme endişesi olmuştur (Köprülü, 2004: 289). Bu anlamda hece ölçüsüyle şiir yazma tercihi açısından Süleyman Çobanoğlu'nun Yûnus Emre ile benzer bir endişe taşıdığından söz edilebilir. Zira Çobanoğlu da modern şiirde, insanda bir duyarlılık oluşturma ve sözü etkili kılma endişesiyle Türkçe söyleyişe en uygun düşen hece ölçüsünü tercih eder.

Bütün şiirlerinde hece ölçüsünü kullanan şairin ilk şiir kitabı *Şiirler Çağla*'da 40 şiirin 34'ünde 14'lü hece ölçüsünü tercih etmiş, daha sonraki yayımlanan kitaplarında ise 11'li, 8'li, 7'li, 5'li hece ölçüsünü ağırlıklı olarak kullanmıştır. Şair, 14'lü, 11'li, 8'li, 7'li ve 5'li hece vezni tercihleriyle Yûnus Emre ile kimi yönlerden ortaklık göstermektedir. Şairin söyleyişte de zaman zaman onun üslubuna yaklaşan bir sesin/edanın varlığını hissettirdiğinden bahsedilebilir. Bu bakımdan ses, söyleyiş, ölçü bakımından şairin Yûnus Emre ile benzerliği belirginleşir. Zira Yûnus Emre de ahenge önem vermiş ve bunu sağlayan vezin, kafiye, redif gibi unsurları özenli bir şekilde kullanmıştır (Kaplan, 1971: 9-11).

Şiirde sese, söyleyişe ve ahenk uyumuna önem veren ve hece ölçüsünü benimseyen Çobanoğlu, kafiye ve redif kullanımına da özen gösterir ve kendine özgü kafiyeler oluşturmada oldukça başarılıdır. Şiirlerinde ağırlıklı olarak tam

kafiyeyi tercih eden şairin zengin kafiye ve yarım kafiyeli kullanımları da ortalamanın üstündedir. Cinaslı kafiye pek itibar etmeyen şair az sayıda tunc kafiye kullanımına başvurmuştur. Ahenk ve ses uyumu sağlaması açısından rediflere de yoğun bir şekilde yer veren şair daha çok ek hâlinde redifler kullanmıştır (Aker, 2018: 196). Çobanoğlu'nun yarım kafiye ve redif kullanımları açısından Yûnus Emre ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Çünkü Yûnus Emre *Divanı*nda kafiye konusunda genellikle Halk ve tekke şiirindeki geleneğe uyararak daha çok yarım kafiyeyi kullanmış ve rediflere başvurmuştur (Özçelik, 2010: 128). Bunun yanı sıra Çobanoğlu aliterasyon, asonans gibi ses tekrarlarından, yinelemelerden, sözcük ve sözcük grubu tekrarlarından sıkça yararlanır.

Özetle Çobanoğlu şekle dayalı bir şiirin peşinde olmadığını ve heceyi ihya etmek için yola çıkmadığını söylese de şiirlerinin neredeyse tamamında şekil yönünden bir bütünlük sağlamıştır. Şair biçimsel özellikler bakımından yer yer halk şiirinden ve Yûnus Emre'den esinlenmiş, bunu şiir örnekleriyle ortaya koymuştur. Ancak o eski şiir geleneğinin, halk kültürünün izlerini taşısa da daima yeniliğin peşinde olmuş ve modern şiirde kadim şiir kültüründen, halk şiiri geleneğinden yararlanılabileceğini göstermiştir.

3. 2. İçerik Bakımından Etkiler

İçerik yönünden Çobanoğlu'nun şiirlerindeki Yûnus Emre etkisine bakıldığında iki başlık öne çıkar. Şair bir tarafta “konu, izlek, varlık, duygu ve düşünce” bağlamında Yûnus Emre'nin şiirlerindeki bazı içerik unsurlarına kendi şiirinde yer verir. Diğer taraftan metinlerarası ilişkiler yoluyla Yûnus Emre ile hem kişisel hem de metinsel düzeyde bir etkileşime girer.

3. 2. 1. Konu, izlek, varlık, duygu, düşünce

Süleyman Çobanoğlu'nun şiiri genel olarak aşk, geçmişe özlem, çocukluk, anne, hatıralar, milli ve dinî duygular, yurt ve kahramanlık, insan(lık), tabiat, dil, gelenek, modernizm eleştirisi, yozlaşma, şehir, Anadolu, hüzn, yalnızlık, poetika, politika gibi kavramlar/konular/izlekler üzerinden gelişir. Üç şiir kitabında birbirinden farklı izleklere ve konulara yer veren şair, kitaplar özelinde bölüm ayrımıyla içerik yönünden bir bütünlük oluşturmaya çalışır. İçerik yönünden şiirlerdeki Yûnus Emre etkisine bakıldığında din, inanç, şükür, aşk, Allah ve insan sevgisi, din duygusu, varlık, tabiat, gönül, hoşgörü gibi kavramların öne çıktığı söylenebilir. Bu anlamda Çobanoğlu, Yûnus Emre'den sadece biçim, dil ve üslup yönünden etkilenmemiş muhteva yönünden de onun şiiriyle bir ilgi kurmuştur.

Söz gelimi *Hüdayinabit* kitabındaki “Işık” şiirinde “çatalda iki zeytin/dünya ahret taamı/hep korkulu illerdir/gezdin dolaştın kamu”, (Çobanoğlu, 2009: 10) mısralarında sözce, söyleyiş ve içerik/tema yönünden Yûnus Emre ile bir benzerlik söz konusudur. Şiirde Yûnus Emre ve onun tasavvufa dayalı düşüncelerindeki azla yetinmenin ve bulduğuna şükretmenin önemi hatırlatılmış ve modern çağda bunun nasıl algılandığı aktarılmıştır.

Ayrıca Yûnus Emre şiirlerinde yer alan “il”, “kamu”, “havf” gibi sözcüklere de yer verilerek onun izleri hissettirilmiştir.

Aynı kitapta yer alan “Attığımda O Oku” şiirindeki “Rab bu nasıl denizdir yüzme bilen kuşu yok/içimde bir şey acır bu göğsüme ne kattın/anlar gibi olmuştum yetmiş üçte bir cuma/attığımda o oku ben atmadım sen attın” (Çobanoğlu, 2009: 21) dörtlüğünde Yûnus Emre’nin “Ya Rab bu ne derttir, derman bulunmaz,/Yâ bu ne yaradır, zahmı belirmez/Benim garip gönlüm aşktan usanmaz,/Varır aşka düşer, hiç bana dönmez”⁸ mısralarıyla içerik ve izlek yönünde bir bağ kurulabilir. Zira her iki şiirin izleği ilahi aşk etrafında yoğunlaşmakta ve bu aşk uğruna canından vazgeçme, kendini feda etme durumu söz konusudur. Alıntılanan dizelerde şair/özne, insanın Rabb’i karşısındaki konumuna ve durumuna hatırlatma yaparak acizliğini vurgulamaktadır. Şiirde İslam inancında ve tasavvuf geleneğinde Allah’ın her şeye gücünün yettiğine, her başarının ve her güzel şeyin arkasında onun varlığının olduğuna hatırlatma yaparak teslimiyet duygusunu samimi bir şekilde dile getirilmektedir. Bu bakımdan şiirdeki yaratıcıya boyun eğme ve insanın Yaratıcı karşısındaki acizliği Yûnus Emre’nin şiirlerindeki Allah sevgisini ve teslimiyet duygusunu akla getirmektedir.

“Çalap ve Çocuk” şiirinde Yûnus Emre’deki “gönül” kavramına hatırlatma yapılarak onun Allah ile gönül üzerinden kurduğu münasebetin izi sürülür. “Gönül Çalab’ın tahtı/gönüle Çalap bahtı/İki cihan bedbahtı/Kim gönül yıkar ise” dizelerinden alınan “Çalap gönüle baktı” (2009: 25) dizesi kullanılarak çocukların mektepte okumayı öğrenirken/sökerken Yûnus Emre’nin bu şiirini okuduklarına değinilir. Çobanoğlu bazı şiirlerinde de gönül kavramını insan-Yaratıcı ilişkisi bağlamında öne çıkarmakta ve söyleyişle Yûnus Emre ile yakınlaşmaktadır. “Gönül, bu içinde gövermiş diken”, “Var gönül eyyamın tükendi burda” (1993: 3), “Gönül emreyledi kaptım cidamı” (2014: 98), “Gönül nice iş işler/ (...) Gönül tenden ağırmış” (2019: 29-30) “Okuruz gönül dili” (2019: 52) gibi dizelerde Yûnus Emre’nin gönül üzerinden Yaratıcıyla kurduğu ilişkiden ve insan gönlüne yüklediği anlamdan içerik ve anlam yönüyle bir esinlenmeden söz edilebilir.

“Şükür” adlı şiirde ise Yûnus Emre’nin Allah sevgisini ve Rabb’ine inanmışlığı anımsatan bir söyleyiş ve tematik benzerlik söz konusudur. Bu anlamda “sana oğlaklarla şükür ederim/uçmak öğrettiğin kargalarınla/ben seni bir sevdim hâlâ severim/sana oğlaklarla, büyük adınla//sana yoksullarla şükrederim/kaba yün içinde güp güp yüreği” (2009: 27) dizelerinde şiirdeki öznenin/şairin Yaratıcı’ya olan imanını, sevgisini ve cümle yaratılmışlar için minnet duygusunu görürüz. Şiirde yoksullar için söylenen “kaba yün içinde güp güp yüreği” dizesinde de onların dış görünüşlerinden ziyade kalplerine bakılmasının gerekliliğine işaret edilir. Bu yönüyle şiirde Yûnus Emre’ye atfedilen “Yaradılanı severiz Yaradan’dan ötürü” sözüne kapalı bir gönderme

⁸ Yazıda Yûnus Emre’ye ait mısralar/beyitler/şiirler, Prof. Dr. Turan Karataş’ın yayına hazırladığı *Yûnus Divanı*’ndan alıntılanmıştır. Yûnus Emre. (2020), *Yûnus Divanı*, (Haz. Turan Karataş), Hece Yayınları, Ankara.

yapılır. Bu gönderme şairin onunla içerik yönünden benzeştiğini gösterir. Yûnus Emre'deki ve şiirindeki iman duygusunun bir yönüyle Çobanoğlu şiirinde yansıması olan bu şiirde özellikle teslimiyet duygusunu ve Allah sevgisini görmek mümkündür.

Lirik ve epik söyleyişin hâkim olduğu, Türk-İslam kültüründen, geleneğinden izler taşıyan “Tekfurun Kızı” şiirinde ise tarihi şahsiyetler (Orhan Gazi, Nilüfer Hatun) üzerinden sevgiliye kavuşamama hali anlatılır. Şiirde geleneksel aşk anlatılarından hareketle beşeri aşktan ilahi aşka ulaşma/evrilme söz konusudur. Şiirin son dörtlüğünü oluşturan “sen bir düş imişsin kuşluk çağında/soluma tükürdüm: Rabbim Gafurdur/bilesin kavuşmak yok İslâmlıkta/kavuşan kısmısı ancak gâvurdur” (Çobanoğlu, 2009: 107) dizeleriyle başlangıçta şiirin büyük bölümünü kapsayan beşeri aşk, şiirin sonunda ilahi/hakiki aşka dönüşür. Şair, son kısımda tasavvuf kültüründe rastlanan ve Tekke şiirinde sıkça işlenen gerçek sevgiliye (Allah'a) öldükten sonra kavuşulacağı inancına atıfta bulunarak tasavvufi gelenekte yaygın olan dünyadaki hiçbir kavuşma hâlinin gerçek manada bir kavuşma olmadığı düşüncesini hatırlatır. Şiirde tasavvuf geleneğindeki aşk anlayışının ele alınması ve Allah sevgisinin öne çıkarılması açısından Yûnus Emre şiiriyle içerik ve izlek bakımından bir benzerlikten söz edilebilir.

Süleyman Çobanoğlu şiirinde tabiat ve tabiattaki canlı-cansız varlıkları insan merkezli bir yaklaşımla modernizm eleştirisi, kültürel unsurların yaşatılması ve geçmişin hatırlanması bağlamında konu eder. Varlıkların insan(lık) için önemine ve insan üzerindeki duygusal etkilerine değinir. Şiir kitaplarına verdiği isimlerde⁹ tabiata ait unsurlara ayrı bir önem verdiğini gösterir. Bu anlamda şair, *Şiirler Çağla* (çağla: badem, erik, kayısı gibi meyvelerin olgunlaşmamış ama yenilebilecek durumdaki hamı) ve *Hüdayinabit* (hudayinabit: insan eliyle ekilmeden doğada kendi kendine yetişen, -bitki-) adlarını taşıyan şiir kitaplarında tabiata ait unsurlardan simgesel ve çağrışım yönüyle yararlanır. Tenekeci'nin” (2009b: 13) ifadesiyle “Çobanoğlu, şiirleriyle kuvvetli bir dünya kurmuş veya asıl (çocukluğunun) dünyasını, coğrafyasını diri tutmaya çabalamıştır. O dünyada 'gök filizler', 'yeşil sular', 'mavi karlar' vardır; 'bütün evren yemyeşil'dir”. Bu bakımdan onun şiirindeki tabiata ait unsurlar ve motifler, güzelliklerin sergilenmesi kadar insan duygularını ifade etmektedir.

Tabiatın, doğadaki canlı cansız varlıkların ele alınması ve yansıtılması özellikle insan duygularının doğadaki varlıklardan hareketle ifadelendirilmesi bakımından Çobanoğlu şiirinin Yûnus Emre şiiriyle örtüşen yönünden söz edilebilir. Zira Yûnus Emre cümle yaratılmışları (varlıkları), Yaradan'dan ötürü sever ve şiirinde doğaya ait unsurları/motifleri insana dair hususlar üzerinden şiirleştirir. Tasavvufa dayalı bir anlayışla doğaya ve insana ait

⁹ Bu adlandırmaları aynı zamanda şairin şiirinin gelişim sürecini yansıtan ve kitapların içerik/anlam/dil yönünden neye tekabül ettiğini gösteren bir kullanım olarak değerlendirmek mümkündür. Bir bakıma şair şiirinin gelişim çizgisini ve anlam örüntüsünü doğa ait unsurlardan hareketle vererek bu unsurların kullanım değerinden yararlanmışır.

varlıkları/kavramları imajlarla ve remizlerle kendi benliğine yansıyan yönüyle ve dinî anlamlarıyla birlikte ele alır. Ayrıca şiirde üzerinde durduğu tabiat unsurlarını sadece temel anlamıyla değil ele aldığı konular etrafında bu varlıklara yeni değerler kazandırarak ele alır (Kaplan, 2018: 158). Bu bakımdan Çobanoğlu ve Yûnus Emre şiirinde içerik ve tematik bağlamda tabiatın ele alınması açısından az da olsa bir etkileşimden bahsedilebilir. Örneğin “Angut” adını taşıyan şiirinde “umudu kalmamış kuşlara baktım/kupkuruydu her şey hiç umut yoktu/kalbimi Allah’a kadar fırlattım/Allah’a, umutsuz kuşlara baktım” (2009: 104) dizeleriyle doğadaki varlıklar üzerinden Yaratıcı’ya bir seslenme ve sığınma söz konusudur. Şair her şeyin sona erdiği, umutların tükendiği bir anda özne/şair Rabb’inin varlığını hatırlar ve ondan bir lütuf bekler. Çobanoğlu şiirinden alıntılanan şu dizelerde de tabiatın Yûnusça dile getirilişinden bir esinlenme olduğundan söz edilebilir: “Sen sessiz bir saçakta çaylar dile, nehirler!/Dile ki yağmur yağsın en kirli taşa bile! (1995: 18), “Bir şey söyle sen göğü /Benden yüce görürsün/Hacılar tutmuş yolu/Üç adımda yürürsün” (2019: 30).

Son olarak Yûnus Emre ve Süleyman Çobanoğlu şiiri arasında dinî kişiliklerin ele alınışı açısından az da olsa bir yakınlıktan söz edilebilir. Örneğin “Korkulası Kuşlardan” şiirinde yer alan “Korkulası kuşlardan çoğu beni yemedi/ben çünkü hiç kirazın en irisi olmadım./Gittim tenim bitinden, gövdem otundan emin/oralarda neler gördüm bildirisi olmadım./Hatta durmuş beklerdi tam on sekiz Süleyman,/ben Tanrı’nın izniyle hiçbirisi olmadım” (2009: 13) dizelerinde Yûnus Emre’nin şiirinde sıkça yer verdiği Süleyman Peygamber hatırlatılır. Benzer şekilde “Çekinen” şiirindeki “Bir dilenci bir faraş Hızır’a çalsın biraz” (2009: 44) dizesiyle Yûnus Emre şiirinde sıkça karşımıza çıkan Hızır’ın anılması da bu etkilenme çerçevesinde değerlendirilebilir.

Özetle Çobanoğlu şiirinin muhteva açısından bireysel yaşamlardan toplumsal olaylara, inançtan değerlere, poetikadan politikaya uzanan geniş bir konu yelpazesi olduğunu belirtmek mümkündür. Bu geniş muhtevanın içinde halk şiiriyle birlikte Yûnus Emre’nin eserlerindeki konu, içerik ve temaların onun şiirine sirayet ettiği görülmektedir. Bu anlamda şair şiirini kurarken örnek aldığı söylediği Yûnus Emre’den muhteva yönünden etkilenmiş, bu etkilenme farklı şekillerde onun şiirinde yansımaları bulmuştur.

3. 2. 2. Metinlerarası İlişkiler

Edebiyatta daha çok roman ve öykü türlerinde başvurulan bir yöntem olan metinlerarasılık modern ve postmodern şiirde metni anlam yönünden güçlendirmek, zenginleştirmek ve çağrışım değerini arttırmak amacıyla kullanılmaktadır. Çetin (2004: 121), şiirdeki metinlerarası ilişkiyi “bir şairin kendinden önceki (artzamanlı) ya da kendi dönemindeki (eş zamanlı) başka yazarların, şairlerin ya da farklı kaynakların değişik metinleriyle bir şekilde ilişkiye girmesi olarak tanımlar.

Süleyman Çobanoğlu, bazı kitaplarında ve şiirlerinde metinlerarası ilişkiler yoluyla başka şairlerle, eserlerle ve metinlerle (şiirlerle) bir ilgi

kurmuştur. Bu kapsamda Yûnus Emre ve şiiriyle de çeşitli yönlerden metinlerarasılık kurarak bir etkileşime girmiştir. Şair kendi şiirini kurarken epigraf, alıntı, anıştırma (kapalı gönderme), açık gönderme, aşırma (gizli alıntı) gibi metinlerarası yöntemleri kullanarak Yûnus Emre'nin hem kimliğinden/karakter özelliklerinden hem de şiirlerinden yararlanır. Böylelikle şiirini hem çok sesli bir yapıya büründürür hem de onun şiirinden hareketle yeni anlamlar üretmeye ve kendi söylemini pekiştirmeye çalışır.

Söz gelimi *Hüdayinabit* kitabında yer alan “Çalap ve Çocuk” şiirinin başlığı Yûnus Emre'den esinlenerek konulmuş bir şiir başlığıdır ve onun “Miskinlikten buldular” şeklinde başlayan şiirinde geçen “Gönül Çalab'ın tahtı” ifadesini anıştırmaktadır. Aynı zamanda şiirin son dördlüğünde yer alan “Çalap gönüle baktı” (2009: 25) dizesiyle Yûnus Emre şiirinden aşırma (gizli alıntı) yapılarak metinlerarası ilişki kurulmuştur. Şairin özellikle şiirini anlam ve içerik yönünden zenginleştirmek ve okurda etki yaratmak için böyle bir yola başvurduğu söylenebilir.

İçerik ve izlek yönünden Yûnus Emre'den izler taşıyan “Şükür” şiirinin ikinci dördlüğünde “sana yoksullarla şükür ederim/kaba yün içinde güp güp yüreği/aydan arıdırlar seni söylerken/geçip de karanlık bir engereği” (Çobanoğlu, 2009: 27) dizelerinde Yûnus Emre'e ait olduğu rivayet edilen ve “Şol Cennetin Irmakları” adıyla ünlü ilahisindeki “Aydan arıdır yüzleri” mısrasına kapalı gönderme yapılmıştır. Çobanoğlu kendi söylemini desteklemek ve ifadeyi güçlendirmek için ünlü ozanın bilinen bir sözünün çağrışım değerinden yararlanmıştır. Şiirin devamında da “Terler ve dinlerim şükür ederim / beni sınıdığın her şeyle sana” (2009: 27) dizeleriyle Yaratıcı'ya olan inancını, teslimiyet ve güven duygusunu ifade eden şair, bu dizeleriyle Yûnus Emre'nin teslimiyet duygusunu okura hatırlatmaktadır.

“Gürgen” şiirinde ise “Serin ormanlarda altı oduncu/mırıldar Yunus'un duymadığını/açılmış azıklar tüy, deri, metan/bilmişler bu avın aymadığını” (Çobanoğlu, 2009: 95) dördlüğünde Yûnus Emre'nin Tapduk Emre'nin dergâhına odun taşımaya telmihte bulunularak açık gönderme yapılmıştır. Bu hatırlatma yapılırken şimdiki zamanda yaşayan/konuşan, ormanda ava çıkan ve odun toplayan kişilerin Yûnus gibi hissetmediğine ve düşünmediğine değinilerek çağın insanına eleştiri getirilmiştir. Şair burada kendi çağının insanına eleştiri getirirken Yûnus Emre'nin şahsiyetine ve karakter özelliklerine açık gönderme yaparak sezirmek istediği düşünceyi ve vermek istediği mesajı güçlendirir.

İbrahim Tenekeci, *Hüdayinabit* kitabı üzerine yazdığı bir yazıda Süleyman Çobanoğlu'nun şiirlerinde özenle üzerinde durduğu şairin Yûnus Emre olduğunu belirterek kitabında fırsat buldukça ona selam gönderdiğini ifade eder. Ardından da kitapta geçen “Aydan arıdırlar seni söylerken”, “Şol yüzüne baktığıma”, “Yumduğumda gözümü iri sarı bir çiçek” dizeleri, bana kalırsa, Yûnus Emre'ye gönderilmiş birer selamdırlar” (2009b: 13) diyerek onun Yûnus Emre ve şiiriyle ilgili anıştırma ve göndermelerine dikkati çeker.

Çobanoğlu, yayımlanan son şiir kitabı *Tamgalar*'da da Yûnus Emre ve şiiriyle birçok bakımdan metinlerarası ilişkiler yoluyla etkileşime girmiştir. Şair, üç bölüm hâlinde tertip ettiği kitabında, her bölümün başına Yûnus Emre'nin farklı şiirlerinden alıntıldığı mısraları/beyitleri epigraf olarak yerleştirmiştir. Kitapta "Tamgalar" başlıklı birinci kısmın başlangıcında "Kendü yolın aramayan âdem değül er olmadı" (2019: 11) mısrası, "Çürük Çağ" adını taşıyan ikinci bölümün başında "Söyler isem sözüm savaş söylemezsem ciğerim baş/Cihan toludur kallaş her birinden bir taş gelir" (2019: 85) beyiti ve "Yankılar" başlıklı üçüncü bölümün başında da "Derdsüzlere benüm sözüm benzer kaya yankısına" (2019: 107) mısrası epigraf olarak yer almıştır.

Epigraflardaki Yûnus Emre'ye ait mısralar hem şairin sanat/şiir anlayışını belirginleştirmekte hem de söz konusu bölümlerde yer alan şiirlerin içeriği, teması ve söylemiyle ilgili ipucu vermektedir. Söz gelimi ilk bölümdeki Yûnus Emre alıntısı kendi yolunu arayamayanın insan olabileceğini ama "er" (gönül eri) olamayacağı düşüncesini vurgulamakta ve bu bölümde yer alan şiirler insanın arayış içinde olması, kendini bilmesi, doğrularını bulması ve yolunu belirlemesi üzerine yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla bu epigraflar, buldukları bölümdeki şiirlerin içeriği, izleği, anlam ve çağrışım değeri açısından okura ipucu vermektedir. Okurun şiirlere nasıl yaklaşılacağını ve onları nasıl yorumlayacağını konusunda bir sezdiri yapmaktadır. Aynı zamanda bu epigraf alıntıları şairin Yûnus Emre ile kurduğu bağı ve ilgiyi de belirginleştirmektedir.

"Ozan" şiirinde geçen "Bana şiir gelirken çeşmelerde dinlenir/Beygirine merhamet ve alıç yükleyerek/Sormadan yürür yolu yıldızlara baktırmaz/Halkın o kör ve sağır çarşısından geçerek" (Çobanoğlu, 2019: 17) dizelerinde Yûnus Emre'ye atfedilen bir menkıbeye kapalı gönderme yapılır. Onun "himmet mi buğday mı ikileminin hissedildiği bu dörtlükte himmetin yerini merhamet; buğdayın yerini ise şairin Yörük yaşamından şiire taşıdığı alıç alır. Ama Çobanoğlu'nun binitinde ikisine de yer vardır" (Genç, 2021: 79). Çobanoğlu bu şiirinde bir şair olarak izinden yürüdüğü Yûnus Emre'nin tasavvuf anlayışını dikkate alarak bilgeliğine ve dervişliğine farklı bir söylemle anırtırma yapar.

Tamgalar'da yer alan "Üçgen" şiirinde ise Türkçenin büyüklüğünden ve güzelliğinden bahseden şair, dile verilmesi gereken önemi vurgularken Yûnus Emre'yi de anmadan geçmez. "[O]kuruz gönül dili/sırmalı betik değil/Yunus diyeli beri/başka kuş ötüğ değil" (Çobanoğlu, 2019: 52) dizeleriyle Yûnus Emre ve dil anlayışıyla ilgili açık gönderme yapar. Türkçenin Yûnus Emre ile gönül diline dönüşmesine ve ondan bugüne dilde bu anlayışın sürdürüldüğüne dikkati çeker. Şiirin devamında da "müselles değil, üçgen!/davamız yitik değil/Türkçe konuş, ki Türkçe/göğ filiz, kütük değil" (2019: 52) dizeleriyle hem dışardan alınmış sözcükler yerine Türkçeye özgü sözcüklerin kullanılmasını hem de Yûnus'un konuştuğu/söyleştiği Türkçenin konuşulmasını öğütler. Aynı zamanda bu Türkçenin ham, olgunlaşmamış, kaba saba bir dil olmadığını

vurgulayarak Yûnus'un "gönül dili" olarak benimsediği Türkçenin toplumda ve sanatçılar arasında benimsenmesi gerektiğine işaret eder.

"Beşeri Hoyrat" şiirinde ise şair, Doğu Türkistan'da zulüm altında yaşamaya çalışan, büyük küçük demeden öldürülen ve sesleri duyulmayan Uygur Türklerinin yaşadığı tarifsiz acıyı şiirleştirmiştir. Şiirin sonunda "*sen şiir sanıyorsun kan geliyor ağzından*" dizesiyle bu zulme sessiz kalan şairlere de eleştiri getiren Çobanoğlu, altıncı dördlükte "*fara bakan kedinin bir bebek arkadaşı/Uygur Türkü bir bebek bir bile değil yaşı/çekik gözü Yesevi — Yunus yayından kaşı/kuzu gibi bağıyor kan geliyor ağzından*" (Çobanoğlu, 2019: 89) dizeleriyle Uygur Türkleriyle ortak geçmişimize ve tarihimize simgesel düzeyde değinide bulunur. Onlarla kurmamız gereken bağı ortak geçmişimizin sembolü olarak öne çıkan Ahmet Yesevî ve Yûnus Emre gibi insan onurunu gözeten hikmet sahibi, sevgi ve birlik timsali isimleri/şairleri anarak gerekçelendirmeye çalışır.

"Şair Meslek Lisesi" şiirinde ise şair, modern zamanları saran kötülüğün içinde geçmişe özlem duyar ve geçmiş zamanın ulu kişileriyle, önemli şairleriyle aynı sofrada oturmanın hayalini kurar. Şiirdeki özne bu ulu zatlar içinde ilk Türk şairi olarak bilinen Aprınçur ve Dede Korkut hikâyelerinin anlatıcısı/ozanı Korkut Ata ile birlikte Yûnus Emre'nin de ismini anarak onlara açık gönderme yapar: "*Mevlâm tanıktır/Yavan aştan dökülmüş bir sofraya oturdum/Korkut Ata, Aprınçur, Yunus Emre konuktur*" (Çobanoğlu, 2019: 98). Şair, maddiyattan, zenginlikten, gösteriştenden ziyade az şeyle yetinebileceği ama gönlünün kirlenmeyeceği bir sofrada (mecliste) Türk edebiyatın temsil eden gönlü temiz, mütevazı ozanlarla oturmayı, söyleşmeyi arzular. Bu ulu zatları/şairleri anarak ifadesini güçlendirir. Aynı zamanda bu açık göndermeler, Çobanoğlu'nun beslendiği kaynakları ve örnek aldığı şairlerin/ozanların kimler olduğunu göstermesi açısından kıymetlidir.

Aşk, ayrılık ve ölüm izlekleri etrafında yazılmış "Benden Sonra Bir Daha" şiirinde şair/özne, sevdiği kadına vasiyet ederken Yûnus Emre ile ilgili anıştırma yapılmıştır. Şiirin ilk dördlüğünde yer alan "*Sarıköy'e de uğra on bir kabri komagıl/Benden sonra bir daha turnaları bırakma/Atın sor hatırını köpük köpük alını/Yörende bir oğlancık pes gönlünü farıtma*" (Çobanoğlu, 2019: 109) dizelerinde şair ayrıldığı sevdiğine Yûnus Emre'nin doğduğu ve bugün Eskişehir'in Mihaliççik ve Sivrihisar ilçeleri arasında yer alan Sarıköy'deki kabrini ziyaret etmesini vasiyet eder. Onun kabrinin bulunduğu yerin bakımsız, köhne bir çalığa dönüşmemesini ister. Aynı şiirin üçüncü dördlüğünde yer alan "*Yoksa kimler bilecek burda böyle bir adam/Yüzü yüzlerden kesik kalbi sazlardan kesik/Benden sonra bir daha Allah'a boyun uzat/Emr aluban tabiat okusun türlü betik*" (2019: 109) dizelerinde de Yûnus Emre'nin sözcüklerine, söyleyişine ve onun Rabb'ine olan teslimiyetine dolaylı yollardan anıştırma yapılmıştır.

Çobanoğlu, kitaplarına almadığı şiirlerinden "Saya Manileri"nde Türk şiirinin ustalarına ve kimi şairlerine dair olumlu ve olumsuz düşüncelerini/görüşlerini anıştırmalarla ve göndermelerle dile getirmiştir. Bu

bağlamda şiirde üç dördlükte Yûnus Emre'ye ve şiirine anıştırma ve gönderme yapan şair, özellikle onun hayatının ve şiirlerinin gelecek kuşaklar tarafından yeterince anlaşılmadığına dikkati çekmiştir. Üçüncü dördlükteki “Siz sandınız atlasır/Yeri göğü taşıyan/Yunus derviş sandınız”, on ikinci dördlükteki “Hikmet ran al, çilekli/Özdemir asaf nane/Öyle demişmiş Yunus/Ağlarım yane” ve on altıncı dördlükteki “Yûnus dahi ekmeği/Aldı böldü ortadan/Bölmek vardı bir fiil/Amma yoktu hikmet ran” (Çobanoğlu, 2012, 3-4) dizelerinde bazı şairleri olumsuz bir şekilde şiirine taşıyan şair, Yûnus Emre'yi ise olumlu özellikleriyle anar. Onun ve şiirlerinin doğru bir şekilde anlaşılmadığı meselesine değinerek hayatına, dervişliğine, şairliğine, şiirlerine kapalı ve açık göndermede bulunur.

3. 3. Dil Kullanımı (Sözcük Seçimi, Söyleyiş/Üslup) Bakımından Etkilenmeler

Süleyman Çobanoğlu şiirinde dil, her şeyin önünde gelir. Şairin dili kullanımı, sözcük seçimi ve söyleyiş özelliği şiirinin karakteristiğini oluşturur. “Türkçenin inceliklerini, geçmişini şiirlerine taşımaya çalış[an]” (Aker, 2018: 188) Çobanoğlu'nda dil, mükemmeliyete ulaşmada önemli bir vasıta. Çünkü onun şiirinin anlam, sembol, çağrışım, ses, ahenk, biçim ve görüntü değeri dil vasıtasıyla ortaya çıkar. Dili form/biçim ile bütünleştirmesini bilen şair içeriğe de dil vasıtasıyla nüfuz eder. Kendine özgü canlı bir şiir dili geliştirirken özellikle halk şiiri geleneğinden, halkın dilinden, yöresel söyleyişlerden yararlanır. Arslanbenzer'in (1998: 131) ifadesiyle “Çobanoğlu, dilimizin gelmiş geçmiş obalarından, otağlarından bugüne bir çeşni getirmektedir. Bu tutumun kendi şiirini kısmen de olsa kalıplaştırması, dondurması tehlikesine karşılık, Türkçede özel hafıza kanalları açması, dili fethetmesi de muhtemel[dir]”. Bu bakımdan şairin dil kullanımıyla halk şiirine ve kimi yönlerden de Yûnus Emre şiirine eklemlendiği söylenebilir. Çobanoğlu'nun dil, sözcük seçimi ve üslup bakımından yer yer Yûnus Emre'den etkilendiği görülmektedir. Bazı şiirlerinde bu etkilenme kendini doğrudan ve çoğu kez de dolaylı olarak göstermektedir.

Çobanoğlu şiirinde dilin kullanımı en başta eski şiirin ve halk şiirinin havasını taşıyan sözcüklerin ve ifadelerin varlığıyla kendini gösterir. Bu çerçevede şair özellikle kullanımdan kalkmış/unutulmuş, bugün *Tarama Sözlüğü* dışında Türkçe sözlüklerde rastlanmayan arkaik kelimeleri kullanmasıyla dikkati çeker. Şairin bu tercihinde Yörük bir aileden gelmesi ve Yörüklük geleneğine vakıf olması yanında halk şiirinden ve Yûnus Emre'den etkilenmesinin de payı vardır. Bazı şiirlerinde şairin, söylem tarzı ve sözcük kullanımlarıyla Yûnus Emre şiirlerinden yararlandığı ve şiirlerinde onunla anılan sözcükleri öne çıkardığı görülmektedir. Bu anlamda “Türkçe” şiiri, Yûnus Emre kelimelerinin ağırlıkta olduğu bir metin olarak dikkati çeker:

“Bağbancı! ben baharda Kafkule'ye giderken
Bağna bir cevheri verdim idi ne ettin
Mahzenine bakındım; mahzen boş, kova, dirgen
Ben ona ne zorlukla erdim idi ne ettin

Ben onunçin habire belâlara katıştım
Ben onunla dellendim, ben onunla yatıştım
Yetmiş dilli yılanla yetmiş kerre çatıştım
Ne kibirli beyleri yerdim idi ne ettin

Tarhanaydı kuruttum ak damlarda unuttum
Çaylıklara bandırıp yaylaklarda soluttum
Eli sayıp yârımın eller üstünde tuttum
Yay gibi ankâlara gerdim idi ne ettin

Olmayınca olmuyor ne curalar, ne de tar
Çıkıyor olmayınca kalbe tıkanan mantar
Çekmiyor içtekini çeliği çürük kantar
Hohladım da örslere verdim idi ne ettin” (Çobanoğlu, 1995: 64)

Şiirde geçen “cevher, dirgen, yâr, anka, cura, tar, örs ve et-” sözcükleri Yûnus Emre’nin kelime kadrosunda yer alan sözcüklerdir (Akdemir, 2013: 433-453). Şair Yûnus Emre’den aldığı bu ve buna benzer Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelere daha sonra yazdığı şiirlerde de yer vermiştir. Bu şiir aynı zamanda şairin dile ve Türkçeye hassasiyetini göstermekte ve söyleyiş bakımından Yûnus Emre’yi hatırlatan edasıyla dikkati çekmektedir.

“Sac” şiirinde de “kazdıkça künklerinden/bülbül, balaban, dürraç//Allah etmesin, derbent/kimi kelle, kimi bağ” (Çobanoğlu, 2009: 45) dizelerinde yer alan “bülbül, balaban, dürraç, bağ” (Akdemir, 2013: 434-438) sözcükleri Yûnus Emre’nin şiirinden yansıyan kelimelerdir. Bunun yanı sıra “Benden Sonra Bir Daha” şiirinde geçen “Sarıköy’e de uğra on bir kabri komagıl”, “Yörende bir oğlancık pes gönünü farıtma”, “Benden sonra bir daha Allah’a boyun uzat/Emr aluban tabiat okusun türlü betik”, “Karanuluk içinde ateş yakmış çobanlar”, (Çobanoğlu, 2019: 109-110) dizelerinde söyleyiş ve sözcük seçimi açısından Yûnus Emre’den yansımalar vardır. Dizelerde yer alan “kabir, komagıl, pes, gönül, emr aluban, karanuluk” sözcükleriyle şair, eski şiirde ve özellikle Yûnus Emre şiirinde karşılaşılan kelimelere yer vererek üslup bakımından onunla bir ilgi ve benzerlik kurmuştur.

Çobanoğlu’nun şiirlerinde bugün bazıları arkaik durumuna düşse de Yûnus Emre şiirinde geçen kelimeleri kullanması, halk şiirinin kültürel birikiminden yararlanma, bu şiirin söz ve söyleyiş özelliklerini yeni/modern şiire taşıma amacı olarak düşünülebilir. Şair, arkaik sözcüklerin çağrışım, ses-ahenk değerlerinden yararlandığı gibi şiirini kurarken köklü bir geçmişin varisi olduğunu okura hatırlatır. Yûnus Emre başta olmak üzere eskinin/öncenin şairleriyle etkileşimde ve iletişimde olduğunu gösterir.

Çobanoğlu şiirinde renklerin kullanımı ve Yaratıcı’nın adının anılması yönünden de Yûnus Emre ile arasında bir benzerlik söz konusudur. İbrahim Tenekeci, *Hüdayinabit* eseri üzerine kaleme aldığı yazısında, sarı rengin Çobanoğlu’nun asıl rengi olduğunu belirterek kitapta hem Allah, Tanrı gibi kelimelerin, hem de sarı rengin bu kadar sık kullanılmasının dinî bir

duyarlılığın dışı vurumu olarak değerlendirilebileceğini ifade eder (2009b: 13). Bu anlamda onun şiirinde geçen sarı rengin dinî duyarlılık yanında Yûnus Emre etkisi olarak da okunabilir. *Hüdayinabit* kitabında yer alan ve sırasıyla verilen şu dizeler bu bağlamda değerlendirilebilir:

“sarı sabra doyunca ve acı tahammüle”
 “sonra bir şey umarak çöl sarısı göklerden”
 “büyük sarı öğlen bakıp bakıp ağladım”
 “her merakı gidersen aydınlık-sarı ölüm”
 “yeşil şeyler giyin, hecin sarısı”
 “fena vurmuş iskarpin kirli sarı bir resim”
 “içimde –âh- çektiğim sarı Bitlis dumanı”
 “yumduğumda gözümü sarı bir çiçek” (Çobanoğlu, 2009: 29-81).

Ayrıca Tenekeci (2009b: 13) yukarıda bahsedilen yazısında Çobanoğlu'nun kitaptaki ilk şiirinin birinci dizesinde “Allah'ım nasıl da bu kadar soylu” ifadesiyle Allah'ı anarak şiirine başladığını ve kitabın tamamında da on iki kez Allah, sekiz kez Tanrı, iki kez Rab ve bir kez de Yaratıcı sözünü/sözcüğünü kullandığını aktarır. Bu tespitler onun Yûnus Emre'nin sözcük dağarcığından/kullanımından ve dinî duyarlılığından esinlendiğini düşündürmektedir.

Bunun yanı sıra Çobanoğlu şiirinde sayıların kullanımı bakımından da Yûnus Emre'den esinlenme vardır. Şair, “otuz, kırk, yetmiş” gibi sayıları ve bu sayılardan ürettiği sayıları şiirinde kullanarak –bir şiirin adı da “Kırk Bir”dir- Yûnus'un kullanmış olduğu (Akdemir, 2013: 455) sayılara şiirinde yer vermiştir. Şairin şiir kitaplarından alınan “bu kırk beşlik iğnesi nereden değer yâre” (1995: 20), “katranlı denizlerde kırk bin çocuğa karşı” (1995: 27), “Yetmiş dilli yılanla yetmiş kerre çatıştım” (1995: 64), “anlar gibi olmuştum yetmiş üçte bir Cuma” (2009: 21), “Statik ve prostat, katlardan otuz dokuz” (2019: 57), “Otuz yıl kurşun aktı tek şair ses etmedi” (2019: 102) dizelerini bu çerçevede değerlendirmek mümkündür.

Diğer taraftan Çobanoğlu söyleyiş ve üslup yönünden bazı şiirleriyle Yûnus Emre'yi hatırlatmaktadır. Bu anlamda *Hüdayinabit* kitabında yer alan bazı şiirlerinden üslup ve söyleyiş yönünden Yûnus Emre şiiriyle benzerlikler göze çarpar. Söz gelimi “Tevâtür” şiirinde geçen “yedi kerre öldü yola gömdüler”, “kitaplar buğdayı taşıyabilmez”, “demiş ki hiç yoktan ululanmayın” (2009: 11-12) dizelerinde Yûnus Emre söyleyişine/aktarımına bir yakınlık söz konusudur. Benzer şekilde “Korkulası Kuşlardan” şiirinde de “Gittim benim bitinden, gövdem otundan emin/orlarda neler gördüm bildirisi olmadım” (2009: 13) dizelerinde Yûnus Emre şiirini anımsatan bir söyleyişten söz edilebilir. Aynı kitaptaki “Gön” başlıklı şiirde de Yûnus Emre'deki “gönül” kavramı ve buna yönelik şiirlerini çağrıştıran bir üslup özelliği vardır: “Lügat der—der ki lügat/gönül gelirmiş gönden/ki üstünde kesikler/gelip geçen her gündən//tortop dürülmüş, kanlı/hayvan ölünce kalan/neydi giden şey peki/içinden uçurulan” (2009: 19) dizelerinde hem onun şiirindeki gönül izleği/metaforu hatırlatılmış hem de söyleyiş yönüyle bir çağrışım yaratılmıştır.

Üçüncü şiir kitabı *Tamgalar*'da yer alan “Üçgen” şiiri de baştan sona Yûnus Emre'den gelen dil ve üslup özelliği ile kurulmuş olup Yûnus Emre'nin “Bir Kez Gönül Yıktın İse” adıyla ünlenen ilahisinden esintiler taşır. Bu anlamda “Yûnus bu sözleri çatar/Sanki balı yağa katar,/Halka meta'ların satar/Yükü güherdir tuz değil” dizelerindeki söyleyişin ve edanın izlerini, Çobanoğlu'nun “Süleyman geçip gider/kılığı kılık değil/hazzetmez padişaktan/alınmaz, satık değil” (...)/“okuruz gönül dili/sırmalı betik değil/Yunus diyeli beri/başka kuş ötüğ değil (2019: 50) dizelerinde duymak mümkündür.

Son olarak şairin kitaplarında yer vermediği şiirlerden “Varsağı”da “Açık gece gündüzleri/İştihadan şol gözleri/Yoksulu aç ezel beri/Haramiyi tok götürür” (Çobanoğlu, 2013: 3) dördlüğü ile “Gemicioğlu Hasan Ağdı” şiirinde yer alan “Meğer şol gözümden isli yoğ imiş” (Çobanoğlu, 2014: 4) dizesinde söyleyiş ve “şol” sözcüğünün kullanılması bakımından Yûnus Emre'den bir esinlenme söz konusudur. Bu dizeler ahenk ve ifade bakımından Yûnus Emre'nin “Geldi geçti ömrüm benim./Şol yel esip geçmiş gibi./Hele bana şöyle gelir:/Şol göz yumup açmış gibi” mısralarını hatırlatmaktadır. Çobanoğlu lirik, ironik söyleyişin/üslubun yanında bazı şiirlerinde hikemî tarzıyla Yûnus Emre şiirine yaklaşır. Bu yönüyle onun özellikle dinî duyarlılık, Allah sevgisi, merhamet, iyilik, değer, hakikat kavramları açısından Yûnus Emre'den etkilendiğini söylemek mümkündür.

Sonuç

Türk edebiyatının en kıymetli şairlerinden olan Yûnus Emre, hayatı, inancı, fikirleri ve eserleriyle kendinden sonra gelen nesilleri derinden etkilemiştir. Şiirleriyle her görüşten, her kesimden okuyucunun ilgi ve beğenisini kazanan şair, Türk şiirinin hemen hemen her dönemine ve safhasına tesir etmiştir. Bu anlamda yeni/modern Türk şiirinde de belirgin etkileri olan şair, Cumhuriyet dönemi şiiriyle birlikte daha bir anlam ve değer kazanmıştır. Özellikle halk şiiri geleneğinden beslenen, dinî/mistik duyarlılığı olan şairler, Yûnus Emre şiirinden şekil (form), içerik, anlam, tema, dil ve üslup yönünden esinlenmişlerdir. Bu esinlenme, 1923'ten 2000'lere uzanan modern şiirde farklı yansımalarıyla devam etmiştir. 1990 sonrası Türk şiirinde adını duyuran ve hece ölçüsünü kullanmasıyla öne çıkan Süleyman Çobanoğlu, Yûnus Emre'den ilham alan şairlerin başında gelmektedir. Onun şiirinin kaynaklarına gidildiğinde Yûnus Emre'nin izlerini görmek mümkündür. Aynı zamanda şair bu etkilenmeyi söyleşilerinde ve şiirlerinde çeşitli vesilelerle dile getirmiştir. Bu anlamda şair hem kişisel düzeyde hem de metinsel bağlamda onun şiirinden etkilenmiştir. Bu etkilenme halk ve tasavvuf şiiri geleneğini de içine alan bir duyarlılıkla kendini göstermiştir.

Çalışmada Çobanoğlu şiirindeki Yûnus Emre etkisi “yapı/şekil”, “içerik” ve “dil” bakımından incelenmiş olup şiirlerindeki Yûnus Emre tesiri somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Şekil yönünden bakıldığında Çobanoğlu'nun dördlüklerle şiirini kurması, hece ölçüsüyle (14'lü, 11'li, 8'li vb.) şiirler yazması, yarım kafiye ve redif kullanımlarına başvurması açısından Yûnus Emre ile benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca şiirlerini kısa tutması ve az

sözle/ifadeyle şiirini oluşturma açısından ondan izler taşıdığı görülmüştür. İçerik yönünden değerlendirildiğinde ise şairin din, inanç, şükür, Allah ve insan sevgisi (aşkı), din duygusu, varlık, tabiat, gönül gibi kavramlara ve temalara yer vermesi bakımından Yûnus Emre'den etkilendiği söylenebilir. Bunun yanında Çobanoğlu değerleri önceleyen tutumuyla, içinde bulunduğu çağı eleştirerek insanları iyiye, güzele, sevgiye en önemlisi de birliğe, beraberliğe davet etmesi açısından Yûnus Emre ile yakınlık göstermektedir. Bunun yanı sıra içerik bağlamında Yûnus Emre ile metinlerarası ilişkiler kuran Çobanoğlu, Yûnus Emre'nin şahsiyetine, düşüncelerine ve şiirlerine metinlerarasılık bağlamında yer vermiştir. Epigraf, alıntı, anıştırma, gizli alıntı, açık gönderme gibi metinlerarası ilişkiler vasıtasıyla ondan kişisel ve metinsel düzeyde etkilendiğini/esinlendiğini göstermiştir. Dil kullanımı açısından ise Çobanoğlu'nun kimi yönlerden Yûnus Emre şiirine eklemeliği; dil, sözcük seçimi ve üslup bakımından onun tesirinde kaldığı belirlenmiştir. Özellikle Türkçe/dil konusunda Yûnus'tan etkilenen Çobanoğlu, halk şiirinden kelimelere ve yöresel sözcüklere yer verdiği gibi Yûnus Emre'nin kelimelerine de şiirlerinde yer vermiştir. Ayrıca onun söyleyiş güzelliğini, üslup özelliğini kimi yönlerinden şiirine taşımıştır.

Sonuç olarak yaşadığı çağda Türkçenin en güzel şiir örneklerini veren ve bugün dahi okuduğunda bazılarının rahatlıkla anlaşılabilirdiği şiirleriyle Yûnus Emre, yeni/modern Türk şiirini çeşitli yönlerden beslemiş ve etkilemiştir. 1990 kuşağı şairleri arasında yer alan ve modern şiirde hececi tutumuyla öne çıkan Süleyman Çobanoğlu, halk şiiri bağlamında Yûnus Emre'yi de kendine kılavuz olarak belirlemiştir. Şiirinin kozasını örerken onun mirasından farklı şekillerde istifade etmiştir. Ancak şair, doğrudan onun şiirine bağlanmaktan ziyade kurduğu şiiri kendi çağının şiir anlayışıyla sentezleyerek yeni bir bağlam içinde geliştirmeye çalışmıştır. Çobanoğlu, şiirlerindeki bazı kusurlara ve eksikliklere rağmen Yûnus Emre'nin şiirinden ilham ve güç alarak kendine özgü bir şiir ortaya koymuş ve eski ozanların dilini, sesini, söyleyişini şiirinde duyumsatmayı başarmıştır.

Kaynakça

- Akdemir, Yaşar. (2013), "Yunus Emre'de Kelime Kadrosu", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, S. 8/9, s. 429-458.
- Aker, Abdulhalik. (2018), *Modern Hece ve Süleyman Çobanoğlu*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Aksan, Doğan. (2013), *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Arslanbenzer, Hakan. (2015), "Çapanoğlu Değil, Çobanoğlu", *Dünyaya Saldıran Şair*, Avangard Yayınları, İstanbul, s. 129-136.

- Ayvazoğlu, Beşir. (2017), “Niçin Herkesin Yûnus’u Kendine Göre”, *Yûnus Emre Kitabı*, (Editör: Orhan Kemâl Tavukçu), Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Aksaray, s. 19-24.
- Bal, Ali. (2020), “Süleyman Çobanoğlu ve Tamgalar’ı”, *Edebiyat Ortamı Şiir Yıllığı 2020*, (Hazırlayan: Ali Sali), Edebiyat Ortamı Yayınları, Ankara, s. 72-80.
- Cemal Süreya. (2000), *Sevda Sözleri (Bütün Yapıtları: Şiirler)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Çalışkan, Furkan ve Tozal, Yunus Emre. (2010), “Türk Şiirinin Bütün Görkemi, Şiirlerimde Yankılsın İstiyorum”, (Söyleşi), *Ayraç*, S. 5, s. 38-43.
- Çetin, Nurullah. (2004), *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Basımevi, Ankara.
- Çobanoğlu, Süleyman. (1990), “Dut Dibinde”, *Dergâh*, S. 43, s. 3.
- Çobanoğlu, Süleyman. (1990), “İlhama Şiir”, *Türk Dili*, S. 468, s. 325.
- Çobanoğlu, Süleyman. (1995), *Şiirler Çağla*, Oğlak Yayınları, İstanbul.
- Çobanoğlu, Süleyman. (2009), *Hudayinabit*, Profil Yayıncılık, İstanbul.
- Çobanoğlu, Süleyman. (2013), “Varsağı”, *İtibar*, S. 26, s. 3.
- Çobanoğlu, Süleyman. (2014), “Gemicioğlu Hasan Ağdı”, *İtibar*, S. 30, s. 4.
- Çobanoğlu, Süleyman. (2019), *Tamgalar*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Çobanoğlu, Süleyman. (2020), “Kök/Ekin Hocalar Zahmeti Ya Da Türkçenin ‘Kağan-Aslan’ı Yunus Emre Üzerine”, *Söğüt*, S. 5, s. 6-13.
- Dayanç, Muharrem. (2011), “Üç Şairden/Şiirden Hareketle Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Yunus Emre’den Himmet Umma”, *X. Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni Bildirileri*, s. 181-194, Eskişehir.
- Emre, Ali. (2007), “90 Sonrası Şiirde Genel Eğilimler ve Üç Farklı Şiir Çizgisi”, *Hece*, S. 122, s. 68-73.
- Genç, Ali. (2021), *Süleyman Çobanoğlu’nun Şiirlerinin Tematik Olarak İncelenmesi*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kilis.
- Kaplan, Mehmet. (1971), “Yunus’a Dair”, *Yeni Gazete*, 11 Temmuz.
- Kaplan, Kadir. (2018), “Yunus Emre’nin Şiirlerinde İnsan ve Doğa”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 11(1), s. 155-166.
- Karakoç, Sezai. (1999), *Yunus Emre*, Diriliş Yayınları, İstanbul.
- Karal, Cevdet. (1995), “Şiirler/Çağla”, *Dergâh*, S. 68, s. 3.
- Karataş, Turan. (2010), “Yûnus Emre’den Bugünün Şairine Şiir Dersleri”, *Yûnus Emre’yi Anlamaya Doğru, -Bildiriler Kitabı-*, s. 389-398, Karaman.

- Keklikçi, Cafer. (-e-makale), “1990 Kuşığı Şairleri”, *Milli Gazete*, <https://www.milligazete.com.tr/makale/858145/cafer-keklikci/1990-kusagi-sairleri> (Erişim Tarihi: 12.10.2021).
- Köprülü, Mehmet Fuad. (2004), *Edebiyat Araştırmaları 1*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Özçelik, Mustafa. (2010), *Bizim Yunus*, T.C. Eskişehir Valiliği, Eskişehir.
- Özel, İsmet. (1995), “Süleyman Çobanoğlu, Heyhat!”, *Dergâh*, S. 69, s. 1.
- Tatçı, Mustafa. (2008), *Yûnus Emre Külliyyâtı I/Yûnus Emre Divânı-İnceleme*, H Yayınları, İstanbul.
- Tatçı, Mustafa. (2013), “Yûnus Emre”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 600-606.
- Tenekeci, İbrahim. (2001), “Süleyman Çobanoğlu ile Söyleşi” (Söyleşi), *Kırklar*, S. 11, s. 22-23.
- Tenekeci, İbrahim. (2009a), “Şiir Yoktur, Fakat Mümkündür”, *Milli Gazete*, S. 13048, s. 13.
- Tenekeci, İbrahim. (2009b), “Şiirin Yörük Beyi: Süleyman Çobanoğlu”, *Milli Gazete*, S. 13339, s. 13.
- Yazgıç, Suavi Kemal. (2009), “Ördeklerin Atası Biraz Karacaoğlan’dır” (Söyleşi), *Gerçek Hayat*, S. 477, s. 28-29.
- Yunus Emre. (2020), *Yûnus Divanı*, (Hazırlayan: Prof. Dr. Turan Karataş), Hece Yayınları, Ankara.